

Filatelistengroep

Het Baltische Gebiet

Opgericht 9 oktober 1982

Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap

Minimaal € 20,00 per jaar.
Als bijdrage voor de te maken
kosten wordt bij toetreding
€ 5,00 gevraagd.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84
marsruts@planet.nl

Lid

A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Penningmeester/Secretaris ledenadministratie

H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. (079) 361 46 21
hans.pijpers@hccnet.nl

Beheerder bibliotheek

O. Petri
Brugakker 3640
3704 LP Zeist
(030)-6950735
olav.petri@planet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
jan@jkaptein.nl

Gironummer:
3243251 t.n.v.
"Het Baltische Gebied"
te Zoetermeer

HBG op Internet
www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

- 2 **Beste mensen...**
Ruud van Wijnen
- 3 **Verslag 51^e bijeenkomst 22 september 2007**
Olav Petri
- 4 **Het stempel 'Tag der Briefmarke 1942' van Riga**
Sijtze Reurich
- 8 **Een onverwachte vondst in het archief van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging**
Joop van Heeswijk
- 9 **Per schip naar Pernov in 1914 en Pärnu in 1932**
Ruud van Wijnen
- 12 **Particuliere postagentschappen in Estland in de eerste decennia van de 20^e eeuw**
Alexander Epstein
- 18 **Spoorpost in Litouwen - 8**
Jan Kaptein, Eugenijus Uspuras
- 27 **Uit de Bondsbibliotheek in Baarn**
Jan Kaptein
- 28 **Boekbespreking**
Ruud van Wijnen
- 30 **Impressies van een Estlandreis**
Olav Petri
- 32 **De Sovjetisering van Letland 1940-1941**
Ruud van Wijnen
- 43 **Uit de HBG-bibliotheek**
Jan Kaptein
- 44 **Noch voor, noch achter 1**
Ruud van Wijnen
- 47 **Voor u gelezen**
Joop van Heeswijk, Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

Bijeenkomsten 2008: 29 maart en 27 september 2008 in Geldermalsen

Bij de voorplaat:

Een kaart Lokale brief in Riga tijdens de sovjetbezetting 1940-1941.
Dat is niet alleen te zien aan het tweetalige dagtekeningstempel met bo-
venin CCCP, maar ook aan de afkorting "N/U" voor de firmanaam.
Meer op pagina's 32 t/m 42.

BESTE MENSEN...

Ruud van Wijnen

Dit jaar bestond onze vereniging 25 jaar: 50 keer kwamen we, mét lezing en kroket, bijeen in Geldermalsen en 50 keer slaagden we erin om een goed verzorgd blad aan de leden te presenteren. Daar mogen we trots op zijn, maar tegelijkertijd moeten we ons realiseren dat onze vereniging drijft op de inzet van een aantal enthousiaste verzamelaars. Zo slaken uw redacteur en uw voorzitter elk half jaar gezamenlijk weer enige zuchten van opluchting en opwinding als ze er weer in geslaagd zijn om een inhoudelijk stevig nummer van ons blad naar de drukkerij te kunnen sturen. We hebben in ons blad al over veel gepubliceerd en we merken mede daardoor dat het steeds moeilijker wordt om over originele onderwerpen te schrijven. Daarvoor heb je niet alleen kennis, literatuur en materiaal nodig, maar ook leden en niet-leden die kunnen en willen schrijven. Ik hoop dat in komende jaren, wellicht door de toename van het aantal leden dat met pensioen gaat, ook het aantal schrijvers in ons blad zal toenemen.

Aan beschikbare literatuur heeft het niet te liggen. Als verjaardagscadeau schonken we onszelf de filatelistische boekerij van André de Bruin. In de catalogus daarvan kunt u terugvinden welke literatuur u ter beschikking

staat, zowel bij de opbouw van uw collectie als bij het schrijven van, wie weet, een artikel. Olav Petri doet tijdens onze bijeenkomsten zeer zijn best om literatuur aam de man te brengen: plastic tasjes met waardevolle inhoud verspreiden zich over het land “ter le-ringe ende vermake”. Als u andere originele ideeën heeft om onze bibliotheek te laten floreren, dan hoort Olav dat graag.

Jarenlang ruilden we ieder half jaar “Het Baltische Gebied” tegen “The Post-Rider”, het blad van The Canadian Society of Russian Philately”. Dit najaar voor de laatste keer omdat het blad ophoudt te bestaan. Van de “Post-Rider” verschenen 60 nummers met meer dan 5000 bomvolle pagina’s. Drijvende kracht achter het blad was Andrew Cronin. “Your editor did his best”, schrijft hij bescheiden in het laatste nummer. Dat deed hij zeker en ik bedank hem voor de jarenlange uitwisseling en vriendelijke contacten.

Tijden onze bijeenkomsten in 2007 konden we beide malen een levendige veiling organiseren.

Twee leden die stopten met verzamelen boden een deel van hun collecties ter veiling aan, de veilingmeester “deed zijn best” en de kopers haptten toe. De veiling is inmiddels een vast onderdeel van onze bijeenkomsten en maakt een bezoek aan Geldermalsen nog aangenamer.

Leden die materiaal willen laten veilen kunnen dat op de dag van de bijeenkomst meenemen naar Geldermalsen. Indien het gaat om het willen verkopen van een aanzienlijk deel van een collectie of een gehele collectie, dan is overleg vooraf met een van de bestuursleden zinvol.

Dan kan eventueel gekeken worden of er een taak is weggelegd voor de nalatenschapcommissie.

Ook in 2008 zal “Het Baltische Gebied” zich weer presenteren op de Philateliebeurs in

Nieuw-Loosdrecht. Voor de bemanning van onze stand op 25, 26 en 27 januari zijn we immer op zoek naar leden die een dagdeel achter de tafel willen staan. Uw voorzitter hoort graag van u.

Ik wens iedereen een goed en gezond 2008.

RWvW.

Ruud van Wijnen.

Olav Petri

Ruud van Wijnen opent de bijeenkomst, die door 16 leden werd bijgewoond. Bericht van verhindering kwam van Gijs Hamoen, Bernd Felz (vertegenwoordigde de clubs in Berlijn), terwijl Holger Kauholds afwezigheid kwam doordat hij helaas moest werken.

Spontaan meldde de heer Möhlmann zich als bankier van de dag, hetgeen menigeen een zucht van verlichting deed slaken.

Mededelingen

Ruud meldde dat begin oktober weer een delegatie naar Soest Westfalen gaat, waar de ARGE Estland bijeenkomt. Met deze vereniging reisden Ruud, Thomas, Olav, plus beide echtgenoten naar Estland. Een geweldige interessante en prettige reis.

Hans Pijpers vraagt medewerking voor de stand in de Pandahallen 25, 26, 27 januari. Verschillende aanwezigen o.a. Gerrit Vogel, meldden zich.

Rondvraag

Tijdens de rondvraag bleek dat diverse leden, Joop van Heeswijk, Leo Schipper, Olav Petri behoefte hebben aan artikelen over oude thematiek uit onze beginjaren, bijvoorbeeld Wenden. Hoe herken je de herdrukken, is er meer bekend geworden de afgelopen decennia? We buigen ons hierover. Ook de rubriek "Teruggekomen op" staat voor ieder open.

Thomas waarschuwt voor poststukken op eBay, hoge prijzen zijn betaald voor waardeloos spul. Maar er zit ook koren tussen het kaf, bijv. een onverwachte "ijsbrief".

Jan Kaptein maakt de leden attent op een digitale nieuwsbrief van de Litouwenvereniging.

André meldt dat de postzegelbeurzen in Antwerpen heel goed zijn, ook Baltisch materiaal hebben en hij heeft meestal vrijkaartjes, iets dat volgens Ruud "Hollanders" moet aanspreken. Ter plekke deelde Olav pakken tijdschriften uit. De uitleen op deze simpele wijze – men mag iets probleemloos een half jaar lenen – werkt goed.

Na de lunch volgde een uitgebreide veiling die Ruud levendig aanpakte, die Hans en Olav het nodige extra rekenwerk verschafte en die menigeen een prettige winter zal bezorgen.

Lezing

Thomas verzorgde een schitterende lezing over post van en naar Estland in 1918 en 1919. Door de oorlogsomstandigheden liep de post soms langs vreemde routes. Thomas toont poststukken en legt duidelijk uit wat er te zien is. De tekst van briefkaarten leest hij op, getuigen van woelige tijden.

Op 11 november startte Estland in Tallinn het werk. Op 24 november kwamen de eerste zegels in gebruik. Menigeen wist vaak nog niet hoe het zat met oude OberOstzegels en tarieven, dus er zijn allerlei mixen te vinden. In januari 1919 was 80% van het land bezet door de bolsjewieken. OberOst sloot op 20 november het kantoor Reval, de troepen trokken terug en uiteindelijk was Walk op 19 december het laatste kantoordat sloot, de Duitse troepen hadden Estland verlaten. Post via Letland naar Duitsland werd een probleem door de bezetting van bijna heel Letland door de bolsjewieken. Interessant is de post in Lijfland, waar Esten in overleg met de regering in Libau militaire successen behaalden tegen de bolsjewieken. Er werden in Estland 1 miljoen postzegels voor gedrukt, waarvan er 40.000 in omloop kwamen. De rest mocht later ook elders in Letland gebruikt worden. Post, met name diplomatieke en militaire post, liep in de winter vaak via Finland en de "ijsweg" op de bevroren

route Abo-Aland. De Oostzee was bevroren. Over zee was vervoer trouwens gewaagd door mijnenvelden en losgeslagen zeemijnen. Ook de spoorlijn langs de Botnische golf speelde een rol bij postvervoer.

Volgende bijeenkomsten:

29 maart 2008, weekend na Pasen
27 september 2008.
in Geldermalsen

HET STEMPEL 'TAG DER BRIEFMARKE 1942' VAN RIGA

Sijtze Reurich

Sinds 1936 wordt in Duitsland jaarlijks de Tag der Briefmarke gevierd. De datum was oorspronkelijk de eerste zondag na 7 januari. Op 7 januari 1831 werd Heinrich von Stephan (1831-1887) geboren, een van de stichters van de Wereldpostvereniging (UPU). Sinds 1948 is de datum de laatste zondag in oktober. Op de Tag der Briefmarke wordt meestal een speciale postzegel uitgegeven en altijd is er een speciaal stempel. Ook andere landen kennen een 'Dag van de Postzegel', maar die wordt niet overal op dezelfde dag gevierd. In Nederland heeft men bijvoorbeeld gekozen voor 'een zaterdag in oktober'.

In de eerste jaren dat in Duitsland de Tag der Briefmarke werd gevierd, werd het evenement steeds commerciëler. In 1936 was er alleen een speciaal stempel van Berlijn. Later kwamen er stempels van steeds meer steden: wel een stuk of dertig. Ook kwam de viering steeds meer in het teken van de nationaal-socialistische propaganda te staan.

In 1938 werd Oostenrijk geannexeerd. Dus kwamen er in 1939 een paar extra plaatsen met stempel 'Tag der Briefmarke', zoals Wenen en Innsbruck. In 1939 brak de Tweede Wereldoorlog uit. Duitsland annexeerde een deel van Polen en de Vrije Stad Danzig. In 1940 waren er dus weer wat meer plaatsen met een stempel 'Tag der Briefmarke'. Plaatsen als Danzig, Posen (Poznań) en Suwalki waren erbij gekomen.

In 1942 verschenen er ook stempels van plaatsen in dat deel van het bezette gebied dat niet officieel was geannexeerd. Daaronder waren ook Dorpat (afbeelding 1), Kauen (afbeelding 2) en het Oekraïense Rovno.

Het lijkt heel wat, al die stempels Tag der Briefmarke van München, Hamburg, Bremen, Münster, enzovoort. Maar al die stempels kwamen van één en dezelfde plaats: postkantoor nr. 9 in Berlin-Charlottenburg. Daar werden alle stempels van alle verschillende plaatsen gezet en van daaruit werden de bestelde brieven en kaarten met het speciale stempel verstuurd naar de

Afb. 1

Het 'Tag der Briefmarke'-stempel van Dorpat (het Estische Tartu), als drukwerk en per expres verstuurd naar Wuppertal. Het is niet te zien of de brief echt gelopen heeft of alleen maar op het postkantoor is afgestempeld. In elk geval klopt het tarief wel.

bestellers. Meestal betrof het een stempel op een ongeadresseerde envelop of briefkaart. Op verzoek wilde het postkantoor de brief of kaart nog wel eens met de reguliere post meegeven. Verder was het stempel op een ongeadresseerde envelop of briefkaart te koop bij de filatelieloketten, maar de bevoorrading geschiedde wel vanuit Berlin-Charlottenburg. De postambte-

naren waren dus al ver vóór de officiële datum aan het stempelen geslagen.

Begin 1942 bevond nazi-Duitsland zich op het toppunt van zijn macht. De slag om Stalingrad, het keerpunt in de oorlog, begon pas in augustus 1942 en duurde tot in februari 1943.

Dat wordt weerspiegeld in de manier waarop op 11 januari 1942 de Tag der Briefmarke werd gevierd. De Tage der Briefmarke van 1943 en 1944 waren veel soberder. In 1942 werden vier speciale geïllustreerde briefkaarten uitgegeven door de 'Einheitsorganisation der deutschen Sammler'. De briefkaarten waren voorzien van een ingedrukte zegel ter waarde van 3 Pfennig, het drukwerkstarief. Wie ze echt als briefkaart wilde gebruiken, moest bijfranken. Ze werden echter verkocht voor 25 Pfennig. De toeslag kwam o.a. ten goede aan het Kulturfonds. De plaatjes op de vier briefkaarten laten achtereenvolgens een soldaat bij de Feldpost (afbeelding 3), een matroos bij de Kriegsmarine (afbeelding 4), een soldaat bij het Afrikakorps en een soldaat bij de Organisation Todt zien. Alles in Duitsland stond op dat moment nu eenmaal in het teken van de oorlog, ook de Tag der Briefmarke. Alle vier de briefkaarten hadden dan ook nog drie verschillende ingedrukte zegels: zonder opdruk, met opdruk *Ostland* en met opdruk *Ukraine*.

Voor verzamelaars was het postkantoor in Berlin-Charlottenburg bereid heel ver te gaan. Zo heb ik onlangs de vier kaarten gezien met de opdruk *Ukraine* en het speciale stempel van Chemnitz. Die plaats ligt echt in Duitsland, en niet in de Oekraïne. De kaarten met opdruk mochten echter niet met de post worden verstuurd. Voor het geldverkeer tussen Duitsland, *Ostland* en de Oekraïne golden namelijk diverse beperkingen. Zo mochten *Ostland*-zegels niet worden gebruikt in Duitsland, maar Duitse zegels wel in het *Ostland*. Of het in de praktijk niet toch gebeurde, is vers twee. Het is goed mogelijk dat de brief van afbeelding 1 echt gelopen heeft.

Zoals we zien: ook Riga had zo'n stempel. Daarmee is echter iets bijzonders aan de hand. In *Het Baltische Gebied* van 15 juni 2006 laat Adriaan van Oosten zo'n stempel zien op een aangetekende briefkaart met een aankomststempel van

Afb. 2

Het 'Tag der Briefmarke'-stempel van Kauen (het Litouwse Kaunas). De kaart komt uit de collectie van Jan Kaptein.

Afb. 3

Briefkaart ter gelegenheid van de Dag van de Postzegel 1942, met tekening van een Duitse veldpostsoldaat. Stempel van Riga.

Afb. 4

Briefkaart ter gelegenheid van de Dag van de Postzegel 1942, met tekening van een matroos bij de Kriegsmarine. Stempel van Riga.

13 januari 1942. Hij constateert dat het toch wel heel onwaarschijnlijk is dat het postkantoor in Berlin-Charlottenburg beschikte over aanteekensstrookjes van Riga.

Inderdaad werd in Riga zelf ook gestempeld met het stempel 'Riga – Tag der Briefmarke, 11.1.1942'. Misschien had een postbeambte die overgeplaatst werd van Berlijn naar Riga, het stempel meegenomen. Misschien was er wel een tweede stempel aangemaakt voor Riga zelf. De brief die Van Oosten laat zien, lijkt daarop te wijzen. Die is twee dagen na 11 januari aangekomen. Dat is wel erg kort om én een stempel mee te nemen én er in de nieuwe standplaats meteen een afdruk mee te fabriceren. In elk geval werd het stempel in Riga af en toe aanwijsbaar gebruikt op uitgaande post. Een voorbeeld is de brief van afbeelding 5, waarop ik onlangs de hand heb kunnen leggen.

De brief van afbeelding 5 laat zien dat er ook in de dagen na 11 januari nog op verzoek werd gestempeld met het stempel 'Tag der Briefmarke'. Harry von Hofmann laat in zijn boek over het Ostland een kaart met dit stempel zien die nog later verstuurd moet zijn, ergens in februari 1942.

De kaart van afbeelding 6 is een andere recente aanwinst. Dit is wel een heel vreemd stuk.

Hier klopt iets niet. Het Ostland had inderdaad briefkaarten. De speciale briefkaarten van 3 Pfennig hebben we al gezien. Die waren echter niet bedoeld om te versturen en in het Ostland ook niet op de postkantoren te krijgen. Maar in november 1941 was een briefkaart van 6 Pfennig voorzien van een opdruk Ostland. Dat was de enige echte briefkaart voor dit gebied, en die kom je ook heel vaak tegen. 6 Pfennig was goed voor Duitsland en het hele door Duitsland bezette gebied. Ook op een lokale kaart moest 6 Pfennig. Duitsland had een lokaal tarief, en dat bedroeg voor een kaart 5 Pfennig. Het Ostland had geen lokaal tarief. Dat werd pas ingevoerd op 1 juli 1943. Twee dagen later, op 3 juli 1943, kwam een briefkaart van 5 Pfennig met opdruk Ostland aan de loketten.

Afb. 5

Brief van Riga naar Kassel. De brief is afgestempeld met het stempel 'Tag der Briefmarke' van 11 januari 1942, maar bovendien met een stempel 'Riga – Deutsche Dienstpost Ostland' van 15 januari 1942. Dat zal de echte datum zijn dat de brief verstuurd is

Een briefkaart van 5 Pfennig zonder opdruk was toen in Duitsland zelf al enkele jaren in gebruik. Waarschijnlijk was die in het Ostland helemaal niet te krijgen.

Het lijkt erop dat de briefkaart van 5 Pfennig mét opdruk later ook maar mondjesmaat verkrijgbaar was. Afbeelding 6 is het eerste gebruikte exemplaar dat ik ooit gezien heb. En dan staat er een stempel op dat dateert van anderhalf jaar voor de kaart uitkwam...

De afzender annex geadresseerde (lees ik goed dat hij Beteht heette?) werkte bij het kantoor van de Deutsche Dienstpost in Riga. Ik vermoed dat hij het stempel 'Tag der Briefmarke' uit de kast heeft gehaald toen de nieuwe briefkaarten binnenkwamen en voor zichzelf een mooi filatelistisch stuk heeft gefabriceerd.

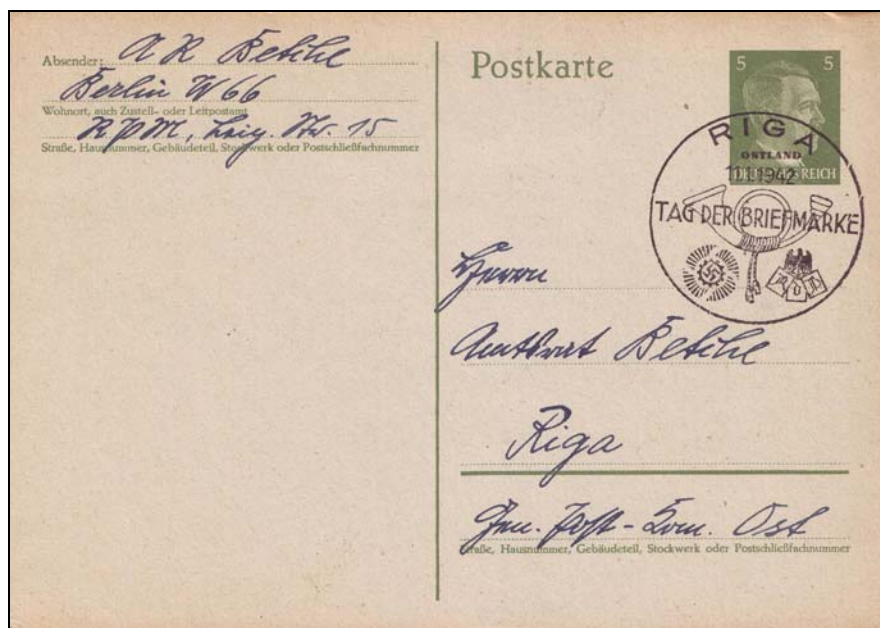
Hij heeft wel enige moeite gedaan om het echt te laten lijken. Op de achterkant heeft hij iets geschreven (afbeelding 7). Helaas kan ik geen gotische schrijffletters lezen.¹ Is er onder de lezers misschien iemand die wél iets kan maken van deze verzameling kriebels?

◄

Gebruikte literatuur

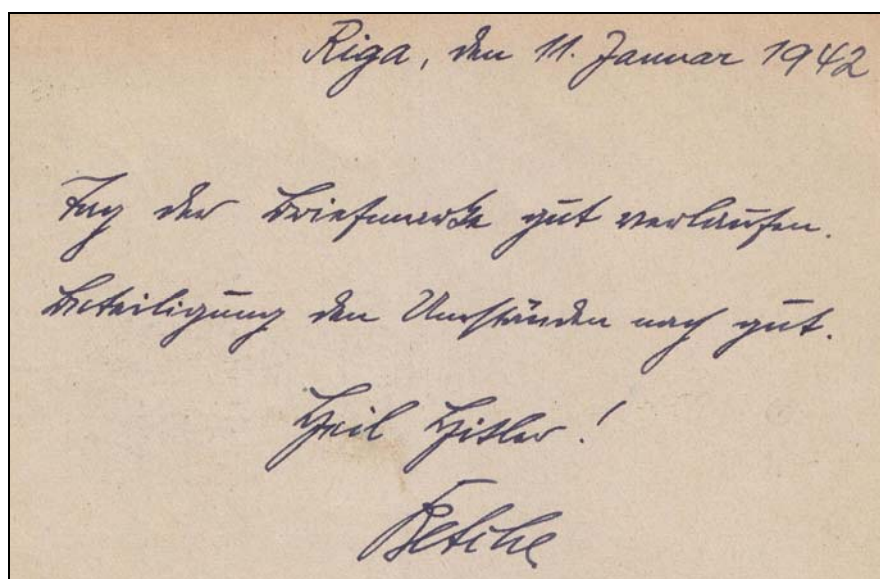
- www.tag-der-briefmarke.org
- www.briefmarkenverein-roedelheim.de/philathemen/tag_der_briefmarke.htm
- http://de.wikipedia.org/wiki/Tag_der_Briefmarke
- Harry von Hofmann, *Lettland vor dem und als Teil vom Generalpostkommissariat Ostland*, Harry von Hofmann Verlag, Hamburg, 2001, blz. 93-95
- A.J. van Oosten, 'Het stempel der bezetting: Riga 1941-1944', *Het Baltische Gebied*, 15 juni 2006, blz. 12-21.
- Michel Ganzsachen-Katalog Deutschland 2003, blz. 257

¹ U hoeft mij geen overzicht van de gotische schrijffletters te sturen. Dat heb ik. Maar zelfs met dat overzicht erbij kan ik het nog niet lezen. Het probleem is niet dat ik geen informatie heb, het probleem is dat ik met die informatie niets kan aanvangen. Geschreven Russisch kan ik overigens wél lezen.

Afb. 6

De afzender schrijft 'Berlijn', maar deze kaart is afgestempeld met het stempel 'Tag der Briefmarke' van Riga van 11 januari 1942. De geadresseerde, die hetzelfde heet als de afzender, zit op het postkantoor van Riga. Zie verder de tekst.

Afb. 7

De tekst op de achterkant van de briefkaart van afbeelding 6.

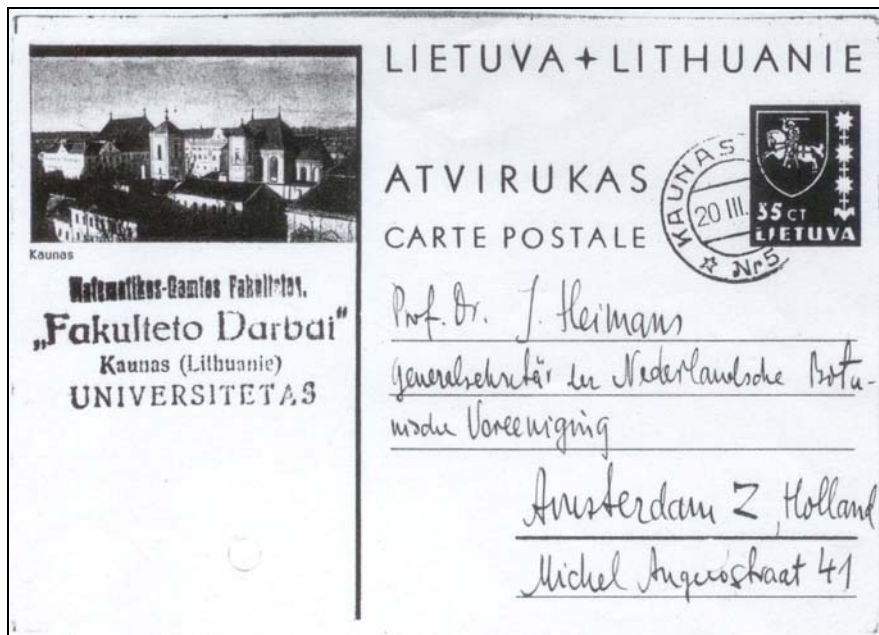
EEN ONVERWACHTE VONDST IN HET ARCHIEF VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE BOTANISCHE VERENIGING

Joop van Heeswijk

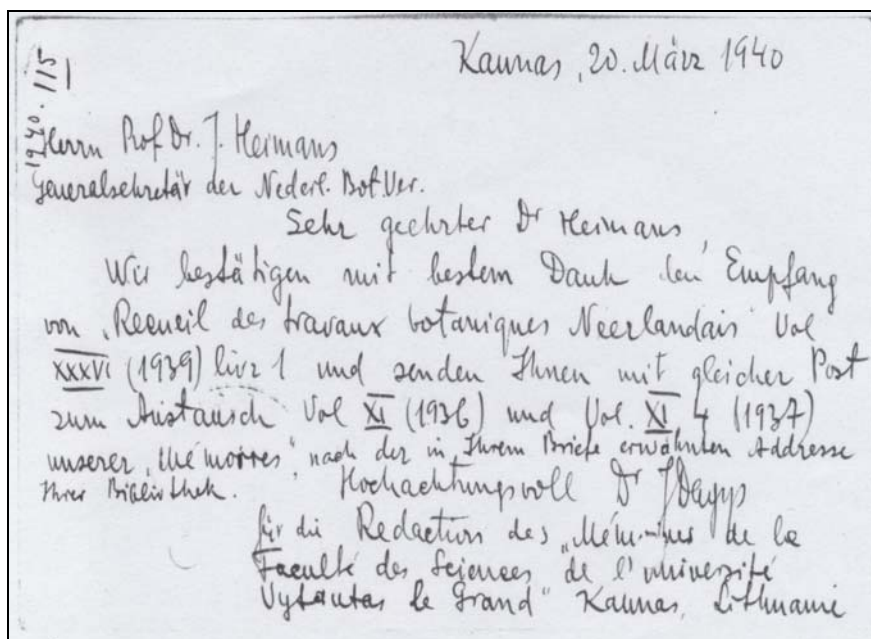
Tijdens de werkzaamheden ter herordening en beschrijving van het archief van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging (KNBV) die ik in opdracht van stichting FLORON verrichtte deed ik een opmerkelijke vondst.

Tussen de correspondentie van o.a. Prof. Dr J. Heimans (de zoon van de bekende Heimans van de Heijmans & Thijssen Flora, en prominent lid van de KNBV) kwam ik een Litouwse geïllustreerde briefkaart tegen met de afbeelding van Kaunas. Raadpleging van de Ganzsachen-Katalog der Baltischen Staaten (Ga Ka Philatel. Fachverlag, Karlheinz Erner, Düsseldorf) bracht aan het licht dat de bewuste briefkaart nr 21 d, Kaunas mit Kirche, zou moeten zijn. Het is al opmerkelijk dat men een dergelijke geïllustreerde briefkaart als een echt gelopen stuk aantreft. Het is om nog een reden zeer bijzonder: de bedoelde kaart blijkt n.l. op 20 maart 1940 te zijn geschreven en afgestempeld met het stempel KAUNAS ... ☼ Nr 5 20 III. (1940) [zie afbeelding]. De briefkaart was verzonden door een wetenschappelijk medewerker van de Universiteit Vytautas de Grote te Kaunas.

Op dat moment was Litouwen al door de Sovjet-Unie bezet. Kennelijk mochten deze geïllustreerde briefkaarten van het onafhankelijke Litouwen in de eerste maanden van de bezetting nog gebruikt worden. Wellicht weet een onzer medeleden hier iets meer over.

Afb. 1 (77 %)

Afb. 2

PER SCHIP NAAR PERNOV in 1914 EN PÄRNU in 1932

Ruud van Wijnen

Tijdens de rondreis met de Arbeitsgemeinschaft Estland van Tallinn naar Pärnu en over de eilanden Saaremaa en Hiiumaa, maakte ik in Kärkla kennis met Jaan Otsason. In zijn Riga – verzameling ontdekte ik de opmerkelijke kaart uit 1932. Zelf bezit ik al enige jaren de “lichtschip-kaart” uit 1914. Door medewerking van Jaan weet ik daar nu meer van en kan ik er over vertellen.

Hoewel ze uit heel verschillende perioden stammen hebben de kaarten twee overeenkomsten:
ze werden per schip vervoerd en moesten naar Pernov / Pärnu.

De kaart uit 1914 kon door de afzender portvrij worden verzonden. Het dienststempel rechtsboven staat daarvoor garant. De tekst ervan luidt: ЛИБАВСКИЙ ПЛАВУЧИЙ МАЯКЪ. Letterlijk vertaald: “de drijvende vuurtoren van Libava”, beter vertaald: “het lichtschip (bij) Libava”. Libava is in het Duits Libau en in het Lets Liepāja.

Als aanhef schrijft de afzender “Merel”. Dat is niet zijn zus, dochter of geliefde, maar betekent “Op zee”.

De kaart werd, volgens de in Rusland gebruikte Juliaanse kalender, op 28 november 1914 geschreven. Buiten Rusland was het toen op de Gregoriaanse kalender al 11 december.

Op 15 december kwam de kaart in Helsinki aan. Dat vertelt het drietalige machinestempel:

HELSINGFORS – HELSINKI – ГЕЛЬСИНФОРСЪ. Finland was voor de Eerste Wereldoorlog weliswaar een deel van Rusland, maar gebruikte de Gregoriaanse kalender.

Filatelie brengt mensen bij elkaar (kan zelfs vrienden opleveren) en twee weten meer dan één. Deze wijsheden kwamen de afgelopen maanden bij elkaar en daardoor kan ik nu twee bijzondere briefkaarten laten zien.

Afb. 1 (83 %)

Titel I. Ostsee. — Russische Küste. Kurland.										127
Laufende No.	Name und Oertlichkeit	Geograph. Br.: N Lg.: O	Zahl, Farbe und Art der Feuer	Höhe des Feuers über Wasser	Tour- etc. über Boden	Schicht- etc.	Gestalt, Farbe des Leuchtfeuer- Gebäudes oder Schiffes	Bemerkungen		
1875	Libau, Dampf-Feuerschiff, auf der Rhede dieses Hafens, 4,7 Sm rw. 288° (N 72° W) vom großen Libau-Leuchtturm.	56 32 — 20 52 —	1 w. F. elektrisch.	15,2	m	8	Eisernes zweimastiges, rothes Schiff mit Bugspriet u. Schornstein, an beiden Seiten der Name: „Inbasckii“ (Libau) in w. Schrift. Rother Ball am hinteren Mast. Am Fockmast zwei eiserne Träger, an deren Nocken bei Tage zwei durchbrochene r. Bälle.	Ankerlaterne. Dient zur Bezeichnung der W-lich vom Vorhafen liegenden Bänke. Am Tage führt es am Heckflaggenstock die Kriegsflagge, am hinteren Mast unter dem r. Ball die Feuerschiffsflagge (gelb mit stehendem blauen Kreuz). Wenn die Laterne beschädigt, wird eine Laterne mit Glühlicht von geringerer Lichtstärke, und falls die elektrische Beleuchtung nicht funktioniert, ein Petrol-Lampen-Licht gezeigt. Das Bogenlicht-F. ist bei einer Augeshöhe von 6,4 m 11 Sm, das Glühlicht- oder Kerosin-F. bei einer Augeshöhe von 8,5 m 12 Sm weit sichtbar. Bei Nebel: alle 55 sek ein Signal von 10 sek Dauer mit Dampfsirene, Pause 45 sek. Wenn die Sirene nicht betriebsfähig: im Sommer Läuten mit Glocke, im Winter u. Herbst häufige heulende Signalfiffe. Verläßt die Station, wenn Eis oder andere Gründe es erfordern; dann werden das F. und die gelbe Flagge nicht gezeigt. Bei Havarie u. s. w. des Dampf-Feuerschiffes wird es durch ein Reserve-Feuerschiff ohne elektrische Beleuchtung, Dampfsirene und ohne Bälle an den Nocken der Träger ersetzt. Rettungs-Station (Boot).		

Afb. 2 (%)

Vier dagen tussen het schrijven van de kaart en de aankomst in Helsinki lijkt een redelijke tijd. Wellicht werd de kaart niet direct meegenomen door een schip en mogelijk lag er al ijs in de Oostzee. Volgens het aankomststempel kwam de kaart op 6 december in ПЕРНОВЪ / Pernov / Pernau / Pärnu aan. Let wel, 6 december weer op de Juliaanse kalender, dus 19 december “bij ons”. Al met al liggen tussen datering en aankomst 9 dagen.

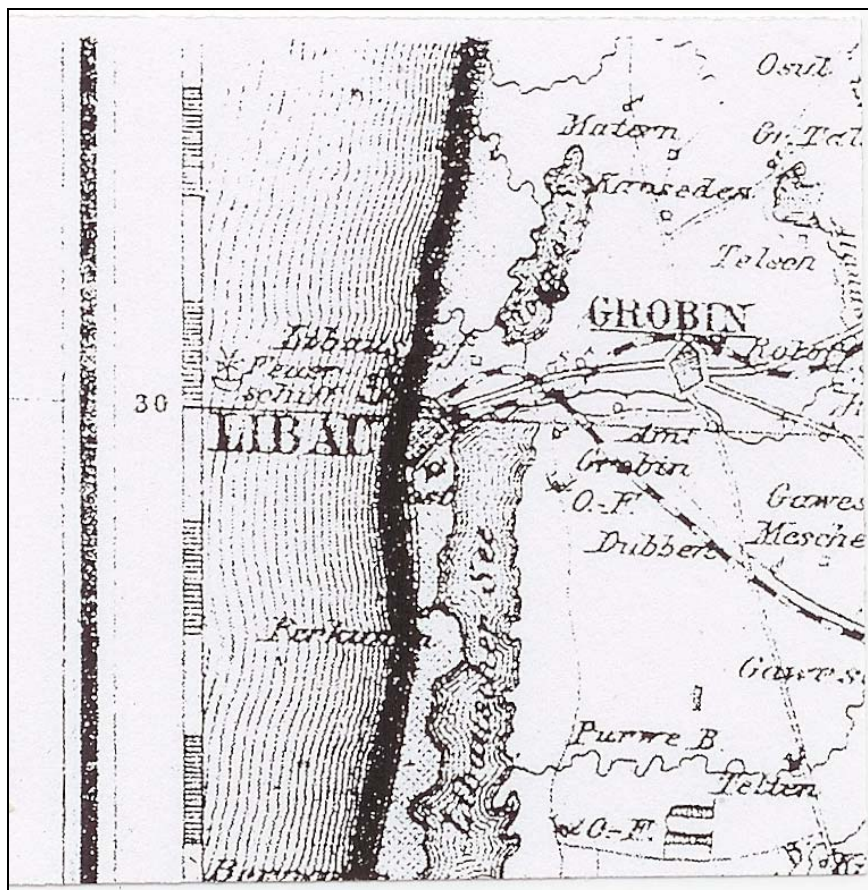
Tot zo ver vertelt de kaart haar eigen verhaal, maar ik wilde meer weten over die “drijvende vuurtoren”. Ik stuurde Jaan een kopie van de kaart en vroeg hem ernaar. Hij woont tenslotte op een eiland in de buurt en niet geschoten is altijd mis..... Jaan kwam op de proppen met “Verzeichnis Leuchtfeuer aller Meere, Heft I – Ostsee, 1899” Dit overzicht (*afb. 2*) verscheen ieder jaar op 2 januari en werd uitgegeven door het Reichs-Marine-Amt in Berlijn. “Mijn” lichtschip wordt er zeer gedetailleerd in vermeld. Het gaat om een rood, ijzeren stoomschip met twee masten, een boegspriet en een schoorsteen met aan beide zijden in witte letters de naam “ЛИБАВСКИЙ” (Libava)

Aan de achterste mast hangt een rode bal en aan de fokkenmast bevinden zich op de nokken van twee dragers overdag twee opengewerkte rode ballen.

Het schip lag op de rede van de haven van Libava, 4,7 zeemijlen verwijderd van de grote vuurtoren bij het havenhoofd. Om precies te zijn: 56° 32' NB - 20° 52' OL, slechts 8,7 km uit de kust. Het witte elektrische licht bevond zich 15,2 meter boven het water. De “Bemerkungen” vermelden gegevens over de ankerlantaarn, de gevoerde vlaggen, de lichtsterkte, de mistsignalen en de maatregelen bij averij (*afb.2*).

Ik heb lang gezocht op land- en zee-kaarten om het lichtschip te vinden. Tenslotte vond ik haar op de Generalkarte der Russischen Ost-See-Provinzen Liv-, Ehst- und Kurland van C.R. Rücker, in 1914 uitgegeven in Reval (Tallinn). (*Afb. 3*).

Op eenzelfde kaart uit 1908 wordt het lichtschip overigens niet vermeld. Nu ik weet dat het lichtschip slechts 8,7 km uit de kust lag, rijst natuurlijk

Afb. 3

de vraag waarom de kaart zo’n dagenlange omweg via Helsinki heeft gemaakt en niet werd gepost in Libava/Libau. In dat geval zou de kaart waarschijnlijk binnen 2 of 3 dagen op haar bestemming zijn geweest. Mogelijk was posten in Libava niet aan de orde omdat de schrijver voorlopig nog niet afgelost zou worden en had hij de parlevinker, die met foerage langsij was geweest, net gemist. Wie weet? En zo roept meer kennis ook weer nieuwe vragen op.....

Aan deze kaart (*afb. 4*) uit de collectie van Jaan Otsason valt onmiddellijk op dat de Estse zegel op 23 juli 1932 werd ontwaard in Riga. Links van deze opvallende combinatie bevindt zich in helder rood het stempel “Paquebot”. De kaart werd door een schip in Riga aangevoerd en voor verder vervoer afgegeven op het postkantoor. Daar werden zowel het dagtekening- als het “Paquebot”- stempel geplaatst.

Deze gang van zaken was niet ongevoen, zeker niet op de relatief kleine Oostzee met de nodige veerdiensten

tussen de aanliggende landen. Soms bevond zich aan boord een brievenbus, in andere gevallen zorgde een lid van de bemanning dat de aan hem toevertrouwde post op het postkantoor van de eerstvolgende haven werd afgegeven.

De kaart moest verzonden naar Pärnu in Estland; het dagtekeningstempel bevestigt de aankomst op 24 juli 1932.

Een mooie kaart, die nog interessanter wordt omdat de afzender heeft vermeld waar hij de kaart schreef, nl. op “12” van Ruhnu”.

Het eilandje Ruhnu (oppervlakte 11,4 km²) ligt in de Golf van Riga, ca. 40 km. van Kolka op het vaste land van Letland. Estse havensteden als Kuresaare en Pärnu liggen verder weg, resp. 70 en 96 km.

De bevolking was van Zweedse oorsprong en sprak een Zweeds dialect, het Runsk.

Na de val van het Russische tsarenrijk verzocht de bevolking de Zweedse koning in een brief om aansluiting bij Zweden. De koning ging daar niet op in en adviseerde een volksstemming over aansluiting bij Estland of Letland. Het werd Estland.

Op 4 augustus 1944 vluchtte bijna de gehele bevolking, voor de komst van het Rode Leger, naar Zweden.

Ook bij deze kaart moet de vraag gesteld worden "waarom via Riga?". Werd de kaart geschreven op een veerboot tussen Riga en een of andere Estse haven?

Een Est op een Estse boot met een brievenbus aan boord?

Tot mijn spijt heb ik geen gegevens over de bootverbindingen over de Golf van Riga.

Misschien ging er 's zomers wel een veerboot heen en weer tussen Riga en Pärnu.....

Afb. 4

Voor de frankering maakte het trouwens niet uit of de kaart direct naar het Estse vasteland ging of via Riga werd vervoerd. Volgens een postverdrag tussen Estland en Letland kon

onderlinge post tegen binnenlandtarieven worden verzonden.

PARTICULIERE POSTAGENTSCHAPPEN IN ESTLAND IN DE EERSTE DECENNIA VAN DE 20^e EEUW

Alexander Epstein

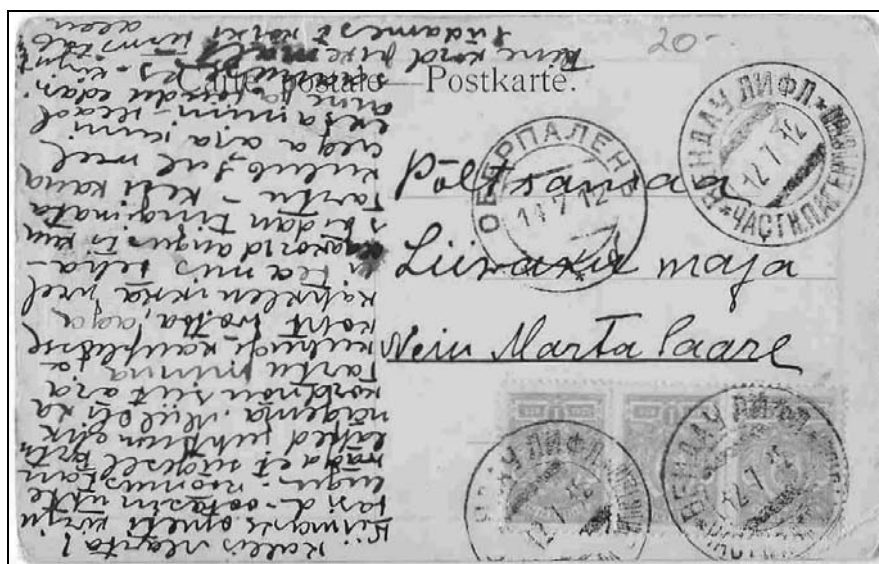
De in 1910 uitgevaardigde postreglementen voor hulppostkantoren voorzagen in nog een aanvullend type van dergelijke postkantoren, namelijk particuliere postagentschappen. Dergelijke agentschappen konden door openbare en particuliere organisaties worden ingesteld op dezelfde voorwaarden als bijv. de postagentschappen bij de administraties van parochies en spoorwegstations.

Feitelijk verschenen de eerste particuliere postagentschappen in het Russische keizerrijk zelfs vóór 1910. In het gebied van Estland vond dit voor het eerst plaats op initiatief van Lopatinski, het hoofd van het post- en telegraafkantoor van Joerjew [Dorpat/Tartu]. Zijn handelswijze was gebaseerd op voornoemde reglementen. Het is daarom niet verbazingwekkend dat de grote meerderheid der particuliere postagentschappen in het gebied van het huidige Estland zich bevond in het district Joerjew van de provincie Lijfland, met inbegrip van de stad Joerjew (thans Tartu).

Er werden gedurende 1910 vijf van dergelijke agentschappen geopend in de stad Joerjew zelf en nog eens vier (Wendau, Kaweleht, Niggen, Rengu en Tabbifer) in het district Joerjew. Er bestonden slechts twee particuliere agentschappen in de provincie Estland (Lello in het district Kertel, en Salowal in het district Wesenberg).

Afb. 2b (145 %)

Afb. 1

Afb. 2a

De meeste van deze agentschappen verkochten postzegels en postwaardestukken en verzorgden zowel gewone als aangetekende post, sommige behandelden alle soorten post. Twee of drie particuliere agentschappen behandelden waarschijnlijk alleen gewone post en hadden geen eigen stemfels: zij stuurden hun uitgaande post naar de dichtstbijzijnde vestiging van de Rijkspost waar het op overeenkomstige wijze werd behandeld.

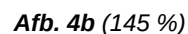
In Tabel 1 wordt een lijst gegeven van de particuliere postagentschappen die gedurende de jaren '10 werkzaam waren.

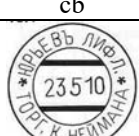
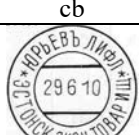

Afb. 3

Tabel 1.

Postagentschap (district, provincie)	Periode in bedrijf	Type post-stempel	Bekende gebruiksperiode	Opmerkingen	Afb.
ВЕНДАУ Wendau (Joerjew, Lijfland)	einde 1912 – aug. 1914	 a	1912-1914	Vervangen door rijkspostkantoor	1
ВОРОНЬЯ Woronja (Joerjew, Lijfland)	14-10-1910 - feb. 1917	 d	1913-1915		2
ВРАНГЕЛЬСГОФЪ Wrangelshof (Joerjew, Lijfland)	10-10-1910 – feb. 1917	 d	1912-1916		3
ГАЗЕЛАУ Haselau (Joerjew, Lijfland)	10-1-1910 - ?	Niet geregistreerd		Waarschijnlijk, behandelde slechts gewone post en bezat geen stempel	
КАВЕЛЕХТЪ Kawelegt (Joerjew, Lijfland)	1911 – 29-2-1912	Niet geregistreerd		Vervangen door rijkspostkantoor in 1915	
КОПЛИ Kopli (Joerjew, Lijfland)	15-2-1910 - ? aug. 1915 – 31-12-1915 juni 1916 – 8-2-1917	 d	1912-1915	Gesloten. Heropend en gesloten en vervangen door rijkspostkantoor te nr. Heropend en definitief gesloten	4

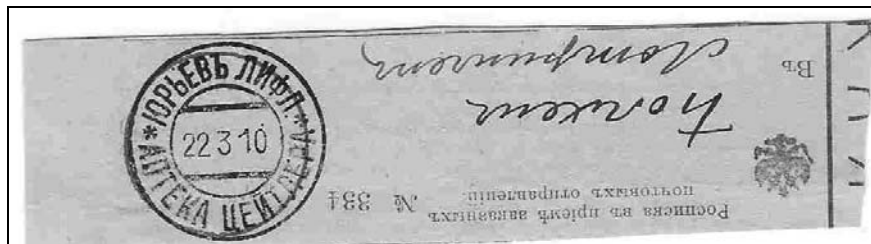

ЛЕЛЛО Lello (Kertel, Estland)	jan. 1915 – 31-12-1915	 b	1915-1916	Vervangen door rijkspostkantoor Tamarino	5
НАРВСКАЯ МАНУФАКТУРА Narwa Manufacturen (Jamburg, SPb)	?	Niet geregistreerd		Waarschijnlijk, be- handelde slechts gewone post en be- zat geen stempel.	
НИГГЕНЬ Niggen (Joerjew, Lijfland)	juli 1915 – 8-1-1916	 b	1915-1916	Vervangen door rijkspostkantoor	6
РЕНГУ Rengu (Joerjew, Lijfland)	1-10-1911 – 28-1-1916	 a	1912-1916	Vervangen door rijkspostkantoor	7
САЛОВАЛЬ Salowal (Wesenberg, Estland)	1910 – 27-4-1916	 cd	1914-1915	Vervangen door rijkspostkantoor	8
ТАББИФЕРЪ Tabbifer (Joerjew, Lijfland)	mrt 1911 – 31-12-1912	 a	1911-1912	Vervangen door rijkspostkantoor	9
ЮРЬЕВЪ – АПТЕКА ФЕЙЕРАБЕНДА Joerjew – Drogisterij Feierabend	1910 – 31-1-1917	Niet geregistreerd ca			
ЮРЬЕВЪ – АПТЕКА ЦЕЙТЛЕРА Joerjew – Drogisterij Zeitler	1910 – 31-1-1917	 ca	1910		10
ЮРЬЕВЪ – ТОРГ. ДОМЪ В ЛАТЧЪ Joerjew – Warenhuis W. Latsch	10-11-1910 – 14-2-1912 1913 – 31-1-1917	 cb	1910	Gesloten en heropend	
ЮРЬЕВЪ – ТОРГ. К. НЕЙМАНА Joerjew – Magazijn K. Neuman	15-5-1910 – 13-1-1912	 cb	1910		
ЮРЬЕВЪ – ЭСТОН. ЭКОНОМ. ТОВАРИЩ. Joerjew – Estonian Economic Association	1910-1912	 cc	1910-1912		

Zoals uit de namen van de agentschappen blijkt waren vier van de vijf agentschappen werkzaam in drogisterijen of warenhuizen en één bij een openbaar genootschap. De beheerders van de aldus voorziene particuliere postagentschappen verleenden huisvesting en salaris voor de kantoorbedienden zo de eigenaren niet zelf het postwerkzaamheden uitvoerden. Het agentschap Kopli bijvoorbeeld werd beheerd door een onroerendgoedeigenaar die in graan en andere landbouwprodukten handelde. De postwerkzaamheden werden uitgevoerd door zijn dochter die een middelbare schoolopleiding bezat. Het postagentschap te Woronja werd eveneens door een onroerendgoedeigenaar, Kübarsepp genaamd, beheerd. Het agentschap te Wrangelshof werd gehouden door de plaatselijke orthodoxe priester en beheerd door een onderwijzer van de plaatselijke godsdienstschool. Het Rijk betaalde de agentschaphouders een jaarlijks honorarium van 50 tot 100 roebel.

De particuliere postagentschappen gebruikten standaard dubbelrond brugstempels van een licht afwijkend subtype (zie Tabel 1):

- a. met de tekst “Particulier Postagentschap”
- b. met de tekst “Hulppostkantoor”
- c. met een tekst waarin de naam van de vestiging waaraan het agentschap was verbonden was opgenomen
 - ca. drogisterij
 - cb. warenhuis
 - cc. genootschap
 - cd. dorp
- d. zonder enige aanvullende tekst.

Afb. 10

Tabel 2

Agentschap	Aangetekende poststukken		Verkochte postzegels Rbl.: Kop.
	ontvangen	verstuurd	
Drogisterij Zeitler	1522		3595:55
Drogisterij Feierabend	1522		1340:00
Algemeen Warenhuis Latsch	988		983:05
Warenhuis Neuman	385		353:05
Estse Economisch Ge- nootschap	3472		4016:73
Kopli	147*	203	530:73
Woronja	20	11	121:00
Wrangelshof	28	79	116:00

*ontving gewone post: brieven - 4080, briefkaarten – 5390

Enkele gegevens betreffende de activiteiten van de particuliere agentschappen zijn gegeven in Tabel 2.

De postautoriteiten van het Rijk controleerden het werk van de particuliere postagentschappen nauwgezet. Als ze economisch een succes bleken werden deze agentschappen vervangen door filialen van het Rijkspostnetwerk. De eerste hiervan was het agentschap van Tabbifer, vervolgens dat te Wendau. Dit proces werd bevorderd door een plotselinge toename van het postver-

keer na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog ten koste van de post van in actieve dienst opgeroepen militairen. Aan de andere kant werden enige inefficiënte agentschappen gesloten hoewel sommige tijdens de Eerste Wereldoorlog als rijkspostkantoren weer verschenen.

[vertaler: Joop van Heeswijk]

SPOORPOST IN LITOUWEN 8 : OSTLAND PERIODE

Jan Kaptein
Eugenijus Uspuras

Op 22 juni 1941 viel Duitsland de Sovjet-Unie binnen en de Litouwse Sovjet Republiek was binnen een week bezet. Het bezette gebied moest ook bestuurd worden en hiervoor werd per 17 juli 1941 Ostland als bestuurseenheid ingevoerd onder het nieuwe 'Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete'.

Alfred Rosenberg werd de minister en Hinrich Lohse werd op 25 juli 1941 de eerste Reichskommissar für das Ostland. De Reichskommissar had z'n zetel eerst in Kaunas, wat nu weer de naam Kauen kreeg, maar verhuisde 1 september naar Riga. Ostland was verdeeld in Generalbezirk Litauen, Generalbezirk Lettland, Generalbezirk Estland en Generalbezirk Weissruthenien.

Ook de Generalpostkommissar Ostland was aanvankelijk, 25 juli 1941, in Kaunas gevestigd, maar werd eind september verplaatst naar Riga. In Litouwen werden ook postkantoren voor de Duitse Dienstpost Ostland gevestigd. In Kaunas gebeurde dit al op 26 juli 1941.

Officieel was 1 september ook de hervatting van de civiele post in het Litouwse deel van Ostland en de plaatsing van de activiteiten binnen het Duitse postsysteem..

Daarvoor waren er wel al postale activiteiten: de bekende lokale opdrukken van Telšiai en andere plaatsen op Sovjet-zegels. De opdrukken in Vilnius met de tekst 'Nepriklausoma Lietuva' ('Onafhankelijk Litouwen') gaven aanleiding tot een botsing met de Duitse autoriteiten. Een groot deel van de zegels werd vernietigd.

Na 1 september worden eerst de Hindenburg-zegels gebruikt en iets later de opdrukken op de Hitler-zegels, uitgegeven 4 november 1941.

Zegels, die geldig waren in Duitsland, waren ook geldig in Ostland.

Afb. 1 (ex. Eugenijus Uspuras)

Brief, verzonden 3-12-1941 naar Šilalė vanuit Anykščiai, via spoorpostroute nr 9, Panevėžys – Švenčionėliai.

Anykščiai lag op de smalspoorroute Panevėžys – Anykščiai – Utena – Švenčionėliai.

Het tarief, 12 pfennig voor een brief tot 20 gram, klopt.

Spoorwegen 1940-1941 : Sovjetisering

Met het 'Niet-aanvalsverdrag' werd Litouwen aanvankelijk tot de invloedssfeer van Duitsland gerekend. Na de verovering van Polen werd Litouwen ook onder de invloedssfeer van de Sovjet-Unie gebracht.

Op 21 juni 1940 trokken de Sovjet-troepen de Baltische staten binnen en binnen enkele weken was de formele aansluiting bij de Sovjet-Unie geregeld.

Onder het Volkscommissariaat voor Verkeer kwam ook de Directie Vilnius van de Sovjet Spoorwegen met drie districten, gevestigd in Vilnius, Kau-

nas (Kauen of Kowno) en Siauliai (Schaulen).

In maart 1941 werd in Litouwen begonnen met 'Omsporing' van de Europese 1.435 mm-spoorbanen naar de Russische 1.524 mm breedte.

Dit gebeurde natuurlijk ook omdat de spoorwegen vanuit Vilnius ook van militair belang waren.

De Duitse bezetting

De Russen hadden bij de terugtrekking veel materiaal meegenomen en wat achterbleef grotendeels vernietigd. Vilnius werd 24 juni al bezet en op 9 juli waren de Duitse troepen al in Tartu.

Het spoorwegbedrijf ging vallen onder de 'Feldeisenbahndirektionen' van het Duitse leger.

Voor het bestuur van de spoorwegen werd een Haupteisenbahndirektion Nord (HBD) in Riga. In 1942 werd de naam gewijzigd in Reichsverkehrsdirektionen (RVD).

Zoals te verwachten was, werd (opnieuw) begonnen met het 'Omsporen'. Tussen 1 en 7 juli 1941 werden de eerste bevelen uitgevaardigd om de lijn Wilna-Daugavpils weer naar westeuropese spoorbreedte terug te brengen, 1.435 mm. In het najaar van 1941 was op de meeste lijnen de Russische spoorbreedte 1.524 mm veranderd in 1.435 mm.

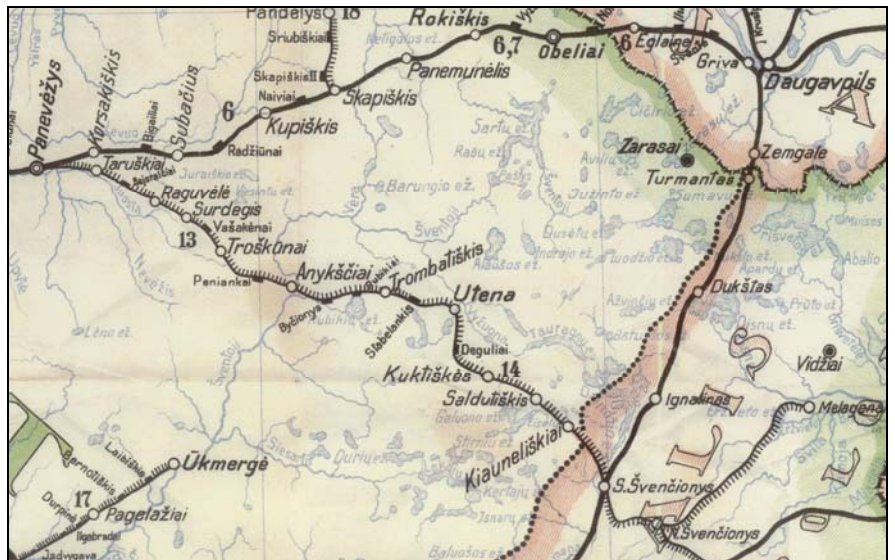
Postgebied Ostland

In tegenstelling tot Estland en Letland, werd in Litouwen niet verder gewerkt door de Litouwse postautoriteiten. Alles werd overgedragen aan de Duitse 'Postkommissar' in Kaunas.¹ Hieruit wordt ook wel de verscheidenheid aan Litouwse opdrukken op Russische zegels verklaard.

De Deutsche Dienspost Ostland, die nu in Litouwen actief werd, was een zelfstandige organisatie, naast de Reichspost. Zoals hiervoor al gemeld, werden er vrij snel 'Dienspostämter' geopend, de eerste op 26 juli 1941 in Kaunas.

De Deutsche Dienspost Ostland had zeer verschillende taken. Niet alleen verzorgen van de 'Dienstpost' –in de zin van post van officiële instanties -, maar ook de privé-post van alle ambtenaren, al dan niet vrijwillige arbeiders, etc.

Nadat op 1 september al een beperkt civiel postverkeer was toegestaan in de plaatsen waar zich Dienstpostkantoren bevonden, werd dit op 9 september verder uitgebreid tot veel kleinere postkantoren in Litouwen. Deze postkantoren werden met het vroegere Litouwse personeel

Deel van een spoorkaart uit de jaren dertig (ex. Eugenijus Uspuras), waarop de smalspoorlijn Panevėžys – Anykščiai – Utena - Švenčionėliai in noord-oost Litouwen.

verbonden met de Dienstpostkantoren als 'Postzweigstelle', postagentschap. De hele Litouwse postorganisatie kwam hiermee in Duitse handen. Bij een besluit van het Rijksministerie voor de bezette Oostgebieden, 24-4-1942, werd de naam 'Deutsche Dienspost Ostland' gewijzigd in 'Deutsche Post Ostland' met een tak Civiele post en een tak Dienstpost². Aan de top stond dus de Generalpostkommissar voor Ostland, daaronder de vier Postkommissars voor de vier gebieden.

In Ostland waren vele stempels in gebruik en dit is toch wel een bijzonder verzamelgebied. Niet alleen de stempels Deutsche Dienspost Ostland, maar ook omgebouwde russische stempels, speciale stempels voor de 'Postzweigstellen'.

In dit artikel beperken we ons verder tot de voor de spoorpost gebruikte stempels.

Spoorpost en spoorpoststempels

Tussen Riga en Tilsit was al snel een spoorverbinding met een dagelijkse koeriersneltreinen voor het Dienstpostverkeer. De gebruik van de overi-

ge spoorlijnen kwamen traag op gang. In Ostland

Alle spoorpostroutes vielen onder het centrale spoorpostkantoor Riga.

Voor de spoorpoststempels is eigenlijk geen onderscheid te maken tussen Dienspost en Civiele post, omdat op alle lijnen ook Dienstpost werd vervoerd.

De types die voorkomen:

- Het ovale Litouwse spoorstempel
- Het Duitse ovale standaardspoorpoststempel
- Het Duitse nieuwe standaardspoorpoststempel met 'Deutsche Dienspost Ostland'
- Ovaal tweetalig spoorpoststempel
- Dubbelrings gekapt Lets stempel
- Rechthoek in kader

Gebruik Litouwse stempels

Zoals we op de brief hiernaast kunnen zien (afb. 1) werden de vooroorlogse Litouwse stempels nog gebruikt. Spoorpostroute 9-10 is in HBG 49 uitgebreid besproken. Het oude stempel is nog tot 6-7-1943 in gebruik.

¹ De meeste informatie over de geschiedenis van de postorganisatie in Ostland is te vinden in het standaardwerk 'Deutsche Dienstpost 1939-1945' van Hermann Schultz, 4. Lieferung, p. 215-248

² Schultz, p. 228: "Beim Erlass der VO. Des Reichsminsters für die besetzten Ostgebiete vom 24.IV.1942..., die den Namen der Postverwaltung "Deutsche Dienstpost Ostland" in "Deutsche Post Ostland" anderte, ..."

Ook zijn vooroorlogse Litouwse stempels van stationspostkantoren in gebruik gebleven, o.a. Vilnius (*afb. 2*)

Verder ziet u hier nog de vooroorlogse Litouwse stempels van Kaunas (*afb. 3*) en Baisogala (*afb. 4*).

Afb. 3b

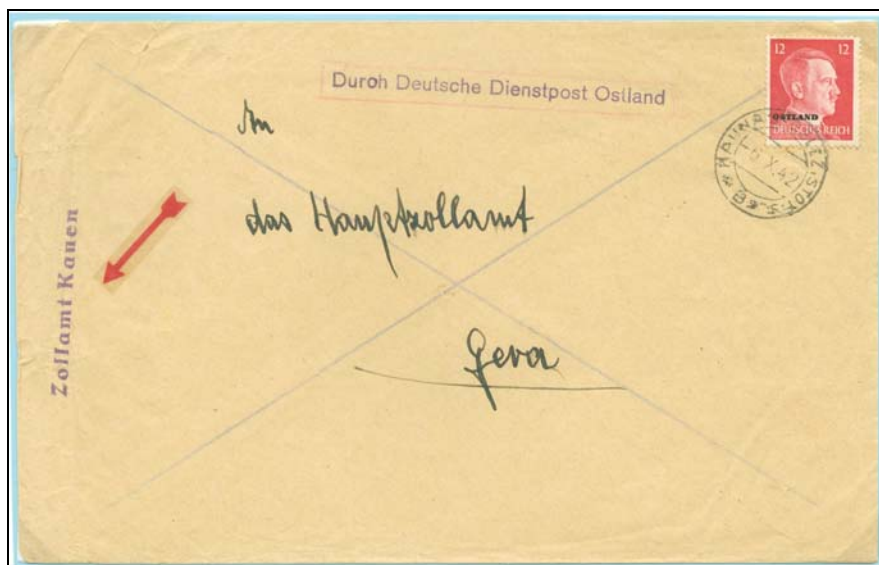

Afb. 4b

Afb. 2 (ex. Eugenijus Uspuras)

Aangetekende brief, verzonden vanuit het spoorpostkantoor van Vilnius (23-6-1943) naar Warschau (28-6-1943). Op de brief staat het violette censurstempel 'Aa' in een cirkel: gecensureerd in Königsberg. Het tarief, 42 Pfennig, klopt met de op 1 september ingevoerde tarieven: 12 Pfennig voor binnenlandse brieven tot 20 gram + 30 Pfennig voor het aantekenen.

Afb. 3a (ex. Eugenijus Uspuras)

Brief, verzonden vanuit het spoorpostkantoor van Kaunas, 6-10-1942, naar Gera met een violet stempel van de douanekantoor Kaunas.. De frankering, 12 Pfennig, komt overeen met het 1 september ingevoerde tarief voor binnenlandse brieven tot 20 gram.

Duitse stempels voor de spoorpost

Ook Duitse spoorpoststempels zijn in verschillende typen gebruikt: ovaal, rechthoek.

Voor de spoorpostlijn Riga – Tilsit met Zug 91 en 92 zijn de standaard ovale Duitse ‘Bahnpost’-stempels gebruikt (*afb. 5 en 6*).

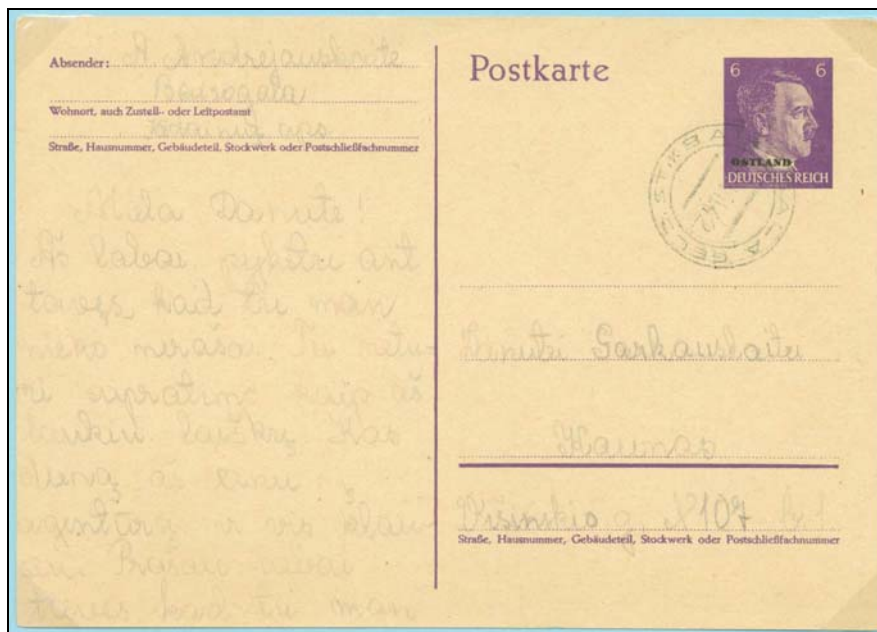
Vanuit Riga ging de lijn door Litouwen naar Tilsit in noord-oost Duitsland (zie kaartje hiervoor).

Afb. 5b

Stempel Zug 91, 40 x 28 mm

We zien hier het gebruik van de standaard-spoorpoststempels van het Duitse Rijk. Dit ligt wat voor de hand, omdat het gebied voor het uitbreken van de oorlog al Duits was geworden. Op 23-3-1939 werd het Memel-gebied officieel overgenomen door Duitsland. Als op 22 juni 1941 de oorlog met de Sovjet-Unie begint, hoort Memel uiteraard –formeel- niet tot de bezette gebieden. Op 10-10-1944 wordt Memel ingesloten en de volgende dag zijn alle burgers geëvacueerd. Op 28 januari 1945 wordt de stad bezet door het Rode leger.

Afb. 4 (ex. Eugenijus Uspuras)

Briefkaart van Ostland, 6 Pfennig, verzonden vanuit het spoorstation postkantoor Baisogala, 14-7-1942, naar Kaunas. Het tarief is in overeenstemming met het op 1-9-1941 ingevoerde tarief.

De Duitse briefkaarten met waardestempel “Hitler” en zwarte opdruk “OSTLAND” zijn in november 1941 uitgegeven.

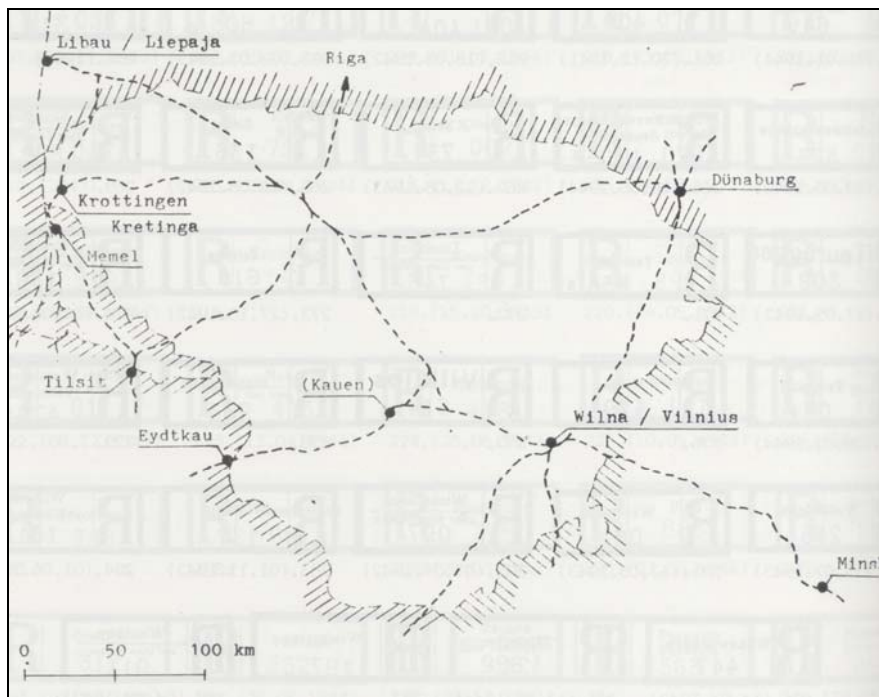
Op 3-7-1943 is ook nog een briefkaart van 5 Pfennig uitgegeven: voor lokaal gebruik.

Het stempel van Baisogala was in gebruik tussen 25-2-1939 en 25-7-1942.

Afb. 5a (ex. Eugenijus Uspuras)

Veldpostbrief, verzonden 6-8-1940 via spoorpostroute Tilsit – Memel naar Wenen.

Kaartje uit het stempelboek van Witold Fugalewitsch met de voornaamste spoorlijnen.

Afb. 6a (ex. Eugenijus Uspuras)
Kaart, verzonden vanuit Memel via spoorpostroute Tilsit – Memel, 1-3-1940, naar Bad Pymont, gefrankeerd met het juiste tarief voor een kaart, 6 Pfennig.

Afb. 6b
Stempel Zug 92, 40 x 28 mm

In het gedeelte over Memel in het stempelboek van Witold Fugalewitsch (1990, p. 137) is ook de volgende route in de tabel hiernaast, Dirschau – Memel, te vinden.

Tabel

In de tabel staan de lijnen met de gebruikte stempels uit diverse bronnen bij elkaar. De gegevens komen vooral uit de collectie van Eugenijus Uspuras, het stempelboek van Witold Fugalewitsch, Ostland-handboek van Harry v. Hofmann.

STEMPELTYPES DATA

U = collectie Uspuras F = stempelboek Fugalewitsch H = Harry v.Hofmann E = Arnold Engel S = Schultz

Type ovaal Duits I : standaard spoorpoststempel Duitsland

Type ovaal Duits II/DDO: met onderin 'Deutsche Dienstpost Ostland' Type ovaal Duits III: tweetalig Duits-Litouws

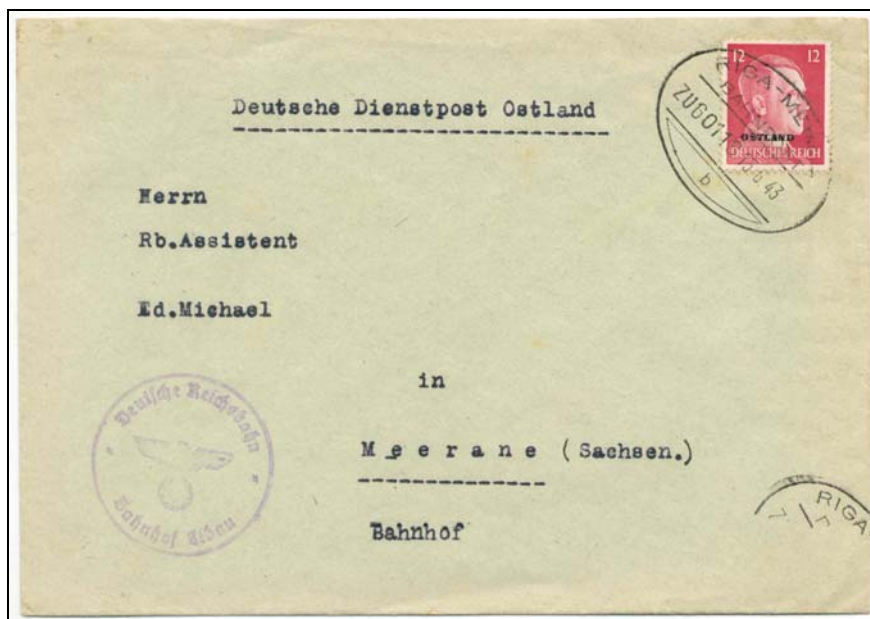
Trajectnr	Trajekt	Stempeltype	Kenletter	vroegste		laatste
9	Panevėžys – Švenčionėliai (1940-1943)	Ovaal Litouws	a	3-12-1941 (U)	21-6-1943 (S)	30-7-1943 (U)
Zug 91	Tilsit – Memel (1940)	Ovaal Duits I	-	1-12-1939 (F) ???		6-8-1940 (U)
Zug 92	Tilsit - Memel	Ovaal Duits I	-	1-3-1940(U)		12-7-1940 (F)
Zug --10	Dirschau – Memel	Ovaal Duits I	-	18-8-1942 (F)		
Zug --18	Dirschau - Memel	Ovaal Duits I	-	10-11-1943 (F)		
Zug 532	Birsen - Schaulen	Ovaal Duits II	b	21-6-1942 (U)		29-7-1942 (U)
Zug	Libau - Memel	Rechthoek	-	17-3-1943 (H)		13-7-1943 (S)
Zug ?	Minsk (Ostland) -Wilna	Ovaal Duits I	a	13-3-1944 (S)		
Zug 0118	Riga - Memel	Ovaal Duits I	b	15-6-1943 (kopie U)		
Zug 0151	Riga - Memel	Ovaal Duits I	a	1-12-1943 (E) (H)		
		Ovaal Duits I	b	11-3-1944 (H)		
Zug 0152	Riga - Memel	Ovaal Duits I	a	8-3-1944 (H)		
	Riga - Tilsit	Ovaal Duits I	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits I	b	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits I	c	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits I	d	10-5-1944 (H)		23-6-1944 (H)
Zug 695	Libau - Krottingen	Ovaal Duits III	a	27-5-1944 (F)		
Zug 1021	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits II	b	11-11-1942 (H)		
Zug 1022	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	Genoemd bij Fugalewitsch en Schultz (1943)		
		Ovaal Duits II	b	Genoemd bij Schultz (1943)		
Zug 3001	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits II	b	21-5-1942 (H)		
Zug 3002	Riga - Tilsit	Ovaal Duits I	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits I	b	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits I	c	8-3-1942 (H)		
		Ovaal Duits II	a	8-3-1942 (H)		??-5-1942 (H)
		Ovaal Duits II	b	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		Genoemd (S)
		Ovaal Duits II	c	8-3-1942 (H)		16-5-1942 (H)
Zug 3110	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits II	b	24-5-1943 (H)		
Zug 5109	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		
		Ovaal Duits II	b	13-2-1944 (H)		
		Ovaal Duits II	c	10-1-1944 (H)		
Zug 5110	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		Genoemd (S)
		Ovaal Duits II	b	13-2-1944 (H)	15-5-1944 (F)	8-6-1944 (U)
		Ovaal Duits II	c	21-6-1943 (F)		
Zug 8152	Riga - Tilsit	Ovaal Duits II	a	23-2-1942 (H)		
Zug ----	Riga - Tilsit	Dubbelrings	A	23-12-1941 (S)		31-1-1942 (H)
		Dubbelrings	B	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H)		Genoemd (S)
		Dubbelrings	C	29-11-1941 (H)		11-1-1942 (F)
Zug 8508	Wilna - Dünaburg	Ovaal Duits I	a	Mogelijk, maar nog niet gevonden (H).		Genoemd (S)
		Ovaal Duits I	b	28-3-1943 (F)		
Zug 8812	Panevėžys - Joniškėlis	Ovaal Duits III	a	15-5-1944 (U)		
Zug ----	Wilna – Eytkau	Rechthoek Duits (F)	-			
Zug ----	Eytkau - Wilna	Rechthoek Duits	-	23-7-1943 (S)		
Zug ----	Wilna (Vilnius) - Eydtkau	Ovaal Duits I	a	Genoemd bij Schultz (1943)		
		Ovaal Duits I	b	Genoemd bij Schultz (1943)		
		Ovaal Duits I	c	Genoemd bij Schultz (1943)		

Afb. 7 (ex. Eugenijus Uspuras)
Voorzijde van een brief, verzonden 21-6-1942, naar Kaunas via spoorpostroute Birsen – Schaulen met Zug 532. Kenletter 'b'.

Afb. 8

Afb. 9 (copie Eugenijus Uspuras)
Brief met het standaard Duitse treinstempel Riga – Memel, Zug 0118, kenletter 'b', 15-6-1943. Dit stempel is verder nergens signaleerd.

Hiernaast ziet u een heel bijzonder stuk met het spoorpoststempel Zug 532 van de lijn Birsen – Schaulen, ontdekt door Eugenijus Uspuras.

De stempels, die we hiervoor zagen waren de standaard-spoorpoststempels van Duitsland. Dit is een ander type stempel met onderin het stempel de aanduiding 'Deutsche Dienstpost Ostland'.

De lijn tussen het Letse Liepāja (Libau) en Memel wordt door Witold Fugalewitsch alleen maar genoemd. Harry v. Hofmann laat ook een stempel zien. Weer een ander type, in een rechthoekig kader (**afb. 8**).

De volgende spoorpostlijn in de tabel, Minsk – Wilna, wordt wel door Witold Fugalewitsch genoemd, maar er zijn geen verdere gegevens.

Het stempel van Zug 0118 werd gebruikt op de lijn Riga – Memel en is een standaard Duits spoorpoststempel, hiernaast met kenletter 'b' (**afb. 9**).

Op deze lijn reed nog een andere trein. Het stempel van Zug 0151 Riga – Memel, is te zien in het artikel van Arnold Engel in BLPSNY. Wel wat onduidelijk, maar enig vergoten waarschijnlijk 1-12-1943, kenletter 'a':

Weer een ander type stempel zien we op de lijn Liepāja – Kretinga ofwel Libau – Krottingen. In het tweetalige stempel zijn beide benamingen opgenomen.

Riga - Tilsit

De lijn Riga – Tilsit was een belangrijke verbinding, waarop vele treinen reden. De lijn begint in Letland, dus de treinen met Zug-nummers op deze lijn en bekende stempels komen uitgebreid aan bod in het Ostland-handboek van Harry v. Hofmann.

In de tabel staat de treinnummers met data geïnventariseerd, met het bekende type stempel: ovaal met onderin de aanduiding 'Deutsche Dienstpost Ostland' (afb. 10).

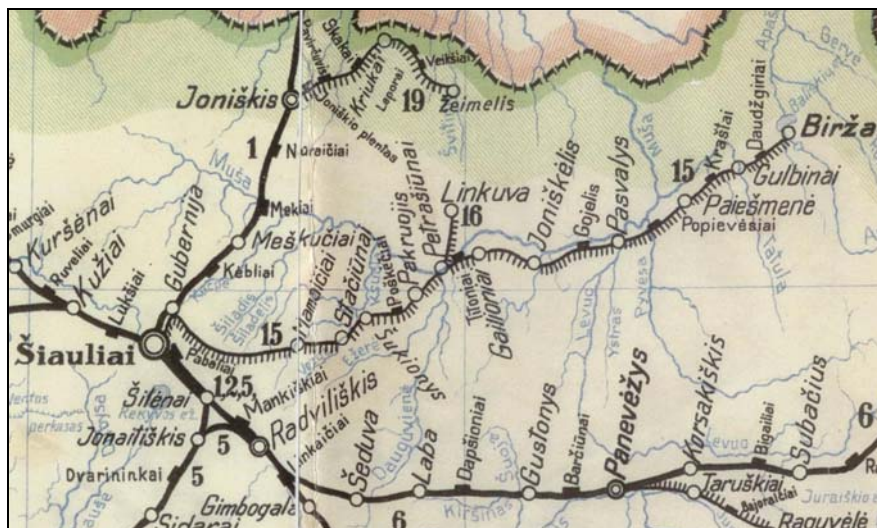

Afb. 10b

Op deze lijn is ook een dubbelringsstempel zonder treinnummer door Witold Fugalewitsch gesignaleerd:

We hebben hier te maken met oorspronkelijk Letse stempels, waaruit onderin 'LATVIJA' is verwijderd. Hermann Schultz oppert de mogelijkheid dat het misschien omgebouwde oude Duitse stempels

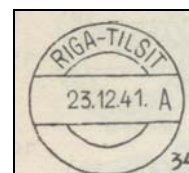
Deel van een spookkaart uit de jaren dertig (ex. Eugenijus Uspuras), waarop de smalspoorlijn Birsėn – Schaulėn (Biržai – Šiauliai) en de lijn Panevėžys – Joniškis..

Afb. 10a (ex. Eugenijus Uspuras)

zijn uit de Ober-ost periode (1914-1918)

Hermann Schultz laat hetzelfde stempel met kenletter A zien en waarschijnlijk is ook kenletter B mogelijk:

Wilna - Dünaburg

Op deze lijn vinden wordt het duitse standaard spoorstempel gebruikt., Zug 8508

Panevežys - Joniškėlis

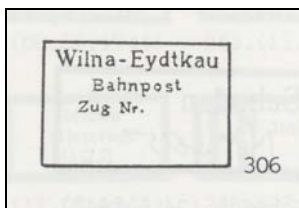
Op de kaart hierboven is de route te zien van Zug 8812. Eugenijus Uspuras ontdekte een brief met het tweetalige stempel (**afb. 11**).

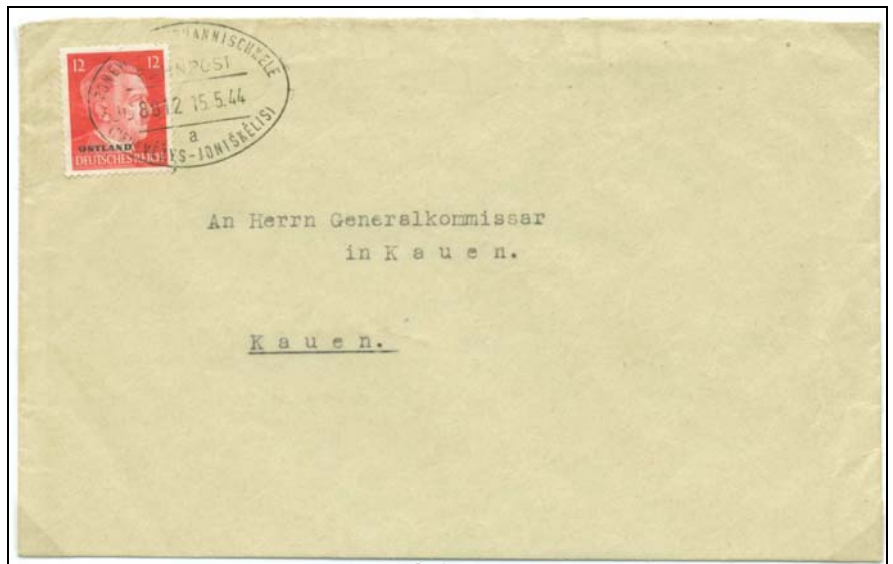
Afb. 11b

Wilna - Eytkau

Wiltold Fugalewitsch signaleert dit rechthoekige stempel, 35 x 23 mm, op de lijn tussen Vilnius en de de Duitse grensplaats Eytkau.

Hermann Schultz laat ook het andere stempel zien:

Afb. 11a (ex. Eugenijus Uspuras)

Brief, verzonden 15-5-1944 via Zug 8812 van de spoorpostlijn Panevežys – Joniškėlis. Ontdekking van Eugenijus Uspuras. Stempel: PONEWESCH – JAUNISCHKELE BAHNPOST ZUG 88..

Het treinnummer en de datum moesten erin geschreven worden, maar dit werd ook vaak vergeten.

Literatuur

Engel, Arnold

The German railroad system in the Baltic states 1941 – 1945 Part II / Arnold Engel. – In: Bulletin Lithuanian Philatelic Society of New York 1982 ; no. 120. – p. 8217-8219

Fugalewitsch, Witold

Pašto antspaudai Lietuvo = Poststempel in Litauen = P.O. cancels in Lithuania / V. Fugalevičius. – [2e Aufl.]. – 1990
En 1e Auf. 1984

Hesselink, Herman Gijsbert en Norbert Tempel

Eisenbahnen im Baltikum / Herman Gijsbert Hesselink, Norbert Tempel. – cop. 1996. – p. 110-118: 1939-1945 : Zweiter Weltkrieg

Hofmann, Harry von

Lettland vor dem und als Teil vom Generalpostkommissariat Ostland = Lavia before and as part of the “Generalpostkommissariat Ostland” / hrsg. Im Auftr. Der Forschungsgemeinschaft Lettland im BDPh von Harry v. Hofmann ; inter Mitarb. Zahlr. Philatelisten. – Hamburg : Harry v. Hofmann Verlag, 2001

p. 36 – 46: Währungen und Posttarife
p. 164 – 166: Bahnpoststempel
p. 171 Bahnpost
p. 180 – 182 Bahnpoststempel

Schultz, Hermann

Deutsche Dienspost 1939-1945 : Handbuch und Stempelkatalog / Hermann Schultz. – Herausg. Poststempelgilde “Rhein-Donau”, 1953-1959
4^e Lieferung. – 1955. – p. 215 – 248: Die Deutsche Dienspost und Deutsche Post Ostland , Stempelkunde des Postgebietes “Ostland” (Bahnpost: p. 243-248)
5^e Lieferung. – 1957. – Stempelkatalog der Deutschen Dienspost Ostland

Jan Kaptein

Illustriertes Briefmarken-Journal 1918

Het was mogelijk de gebonden jaargang 1918 van dit tijdschrift te lenen. Natuurlijk had ik juist dit jaar eerst gekozen: de start van de Baltische landen als zelfstandig (postzegel)land.

In nummer 8 is de rubriek 'Bunt Durcheinander' de moeite waard: "Aushilfsausgabe Dorpat 1918" (p. 103-104). Een aardige aanvulling op de artikelen van Thomas Löbbbering hierover (HBG 41 en 44).

In het artikel "Aus dem Baltikum" beschrijft Carl Bohnert een flink aantal stomme stempels en geeft ook gegevens over het gebruik (nr. 18/19. – p. 213-217). Ook in 1918 keken filatelisten op een wat andere wijze naar de oorlog. Het artikel opent met: "Der Weltkrieg hat auch uns Philatelisten reiche Ausbeute gebracht." In een vervolgartikel (nr. 20/21. – p. 231-235) gaat de auteur in op de achtergrond van de gebeurtenissen in het Baltische gebied: "Doch bald kam auch ihnen die Hilfe, deutsche Truppen säuberten die baltischen Länder von den russischen Mordbrennern und schafften deutsche Ordnung. Und zur deutschen Ordnung gehört auch die deutsche Post". Met de Duitse post kwamen ook de Ober-Ost-zegels en het artikel gaat verder vooral in op de stempels, die gebruikt werden in deze periode.

Illustriertes Briefmarken-Journal 1919

Ook in deze jaargang vinden we artikelen van Karl Bohnert met nieuws "Aus das Baltikum". (Hij heeft de spelling van z'n voornaam veranderd).

Deze bibliotheek heeft ook een groot aantal oude tijdschriften. Hierin is natuurlijk informatie over ons verzamelgebied te vinden, maar de tijdschriften zijn vaak ook leuk doordat zee een tijdsbeeld geven.

Het eerste artikeltje (nr. 2. – p. 23-25) is een aanvulling over de stomme stempels. Het tweede artikel (nr. 4. – p. 53-58) gaat in op de beginnende postale onafhankelijkheid van Estland, Letland en Litouwen. De schrijver had vorig jaar (1918) nog de hoop dat de Baltische landen aansluiting zouden vinden bij 'unser Vaterland'.

Het liep echter anders: "Und heute? Zerronnen ist der stolze Traum von einem größeren Deutschland. Besiegt, wehrlos und kraftlos ist es seinen Feinden ausgeliefert, zerstoben sein einst so prächtiges Heer. Kein Schutz, keine Stütze kann es den Balten sein, die es im blutigen Kampf aus der russischen Knechtschaft befreite."

Bij Estland komen ook de opdrukken van Rakwere (Wesenberg) aan de orde en een lezer van het blad levert informatie uit de eerste hand. Natuurlijk wordt een oordeel over de eerste zegel gegeven: een beetje erg eenvoudig en nietszeggend.

Over Letland is nog niet zoveel bekend, zelfs de grenzen zijn nog onduidelijk: De eerste zegel is wel bekend. Het artikel besluit met een bespreking van de eerste zegels van Litouwen.

In nummer 11 (p. 149-150) geeft Karl Bohnert nog een nawoord, waarbij ingaat op Baltisch-Port, Wiljandi en de nieuwe Letse zegels met tanding. Leutnant Kempe geeft een uitgebreide beschrijving van de eerste zegels van Litouwen (nr. 12. – p. 165-168). In nummer 13 (p. 181-182) geeft hij nog een aanvulling.

De 'Berlijnse uitgaven' worden gemeld in nummer 16 (p. 231-233).

De postdirecteur in Mariampol, J. Gultinas, waarschuwd voor de ons bekende vervalsingen (nr. 19. – p. 284):

"An Briefmarkensammler! Am 12. Juli wurde im Mariampol von einem deutschen Soldaten der Briefstempel mit auswechselbarem Kalender entwendet."

Wir warnen die Sammler vor dem Anschaffen der mit diesem Stempel entwerteten weißen Briefmarken (Provisorien), da sie gefälscht sind."

Illustriertes Briefmarken-Journal 1907

Op zoek naar iets anders vond ik twee artikelen over Wenden: nr. 16. – p. 372-373 en een vervolg in nr. 17. – p. 384-386.

Illustriertes Briefmarken-Journal 1935

In deze jaargang een uitgebreide beschrijving van de valse Letse luchtpostzegels (nr. 5. – p. 67-69). Ook gevonden, waar ik naar op zoek was: informatie over het proces tegen Sruoga. In "Der litauische Postdirektor als Großbetrüger" (nr. 7. – p. 103) wordt een uitgebreide beschrijving gegeven van deze zaak. In december 1934 begon in Kaunas het proces tegen deze vroegere Generaal-directeur van de Litouwse post.

Van nieuw gedrukte postzegels liet hij een 'tweede druk' maken voor zichzelf. Ook 'fouten' (tanding, kleur, watermerk) werden geproduceerd en liet Sruoga voor zichzelf reserveren.

Op 26 februari 1935 werd Sruoga veroordeeld tot 15 jaar. Zijn handlanger Augunas, de voormalige directeur van het postkantoor in Memel, kreeg 5 jaar tuchthuis. Anderen kregen tuchthuisstraffen van een half tot 3 jaar. De aangeklaagden kregen ook nog een boete: 2 860 000 Lit. in totaal.

◀ .

Ruud van Wijnen

Actieve filatelistische groepen vieren hun jubilea met een bewijs van studietzin en de wil om daarover te publiceren. De Filatelistische Contactgroep Oost-Europa bestaat in 2007 vijftwintig jaar en maakte voor de inhoud van hun jubileumboek gewaagde keuzes: geen bonte variatie aan artikelen over de vele interessante facetten van de Oost-Europese filatelie, maar een thema. En dan ook nog geen puur filatelistisch onderwerp, maar een boeiend randgebied: “inflatieperioden en geldhervormingen”. Natuurlijk hebben inflatie en geldhervormingen grote invloed op zowel de ontwikkeling van de (post-)geschiedenis als op de beurs van de “gewone” man.

In het jubileumboek schrijven 12 auteurs, waaronder “onze” Olav Petri en Sijtze Reurich, 21 artikelen over de munteenheden, geldhervormingen, inflatie, mengfrankeringen, en bankbiljetten van 12 landen en gebieden in Oost-Europa.

Hongarije (door Marcel de Jong) en Polen (door Ton Welvaart, Jan Jansen en Marek Zbierski) krijgen relatief veel aandacht met resp. 4 en 5 hoofdstukken. Compacter komen Albanië, Danzig, Estland en Letland, Oekraïne, Roemenië, de Sovjet Unie, de Staat der Slovenen, Kroaten en Serven (SHS) en het Generaalgouvernement Warschau en bezet Rusland (Ober-Ost) aan de orde. De hoofdstukken over Estland (1928, afb. 1 en 1991-1993), Letland (1923, afb. 2), Danzig (1923 en 1939) en de Sovjet Unie (1961) worden beschreven door Sijtze Reurich. Hij doet dat in alle gevallen met een goedlezende gedegenheid en met passende illustraties (afbeeldingen 1 en 2).

“Inflatieperioden en geldhervormingen in Oost-Europa”, uitgegeven ter gelegenheid van het 25jarig jubileum van de Filatelistische Contactgroep Oost-Europa.

Afb. 1

Ests bankbiljet van 100 Marka uit 1923 met opdruk “Üks Kroon” (coll. RWvW).

Afb. 2

Lets bankbiljet van 500 Rubli uit 1920 met opdruk “10 Latu” (coll. RWvW).

Olav Petri geeft samen met Dick Knaap een overzicht van de Albanese munteenheden van 1913 tot nu. Van drie landen worden recente monetaire perikelen beschreven: Estland (1991-1993), Polen (1974-1995) en Oekraïne (1992-1997). Het laatste land wordt beschreven door Edwin Muller. De andere auterus zijn Jeroen van der Weide, Gabor Visnyovszki, Henk Buitenkamp en Jan Verleg.

“Inflatieperioden en geldhervormingen in Oost-Europa” is niet een boek om in één adem uit te lezen. Daarvoor is

de materie voor de algemeen geïnteresseerde lezer te divers, soms te taai of te gespecialiseerd. Het boek is als een smakelijke pap waaruit, naar gelang zijn smaak, de lezer één voor één de krenten kan halen. Mijn voorkeuren gingen allereerst uit naar alles wat maar enigszins “Baltisch” was en naar de modernere ontwikkelingen. Ook valt er veel te bekijken: het boek bevat liefst 760 kleurenafbelingen.

Onder redactie van Marcel de Jong hebben onze collega ‘s van de Filatelistische Contactgroep Oost-Europa

een mooi en interessant boek gemaakt. Gefeliciteerd !

Leden van “Oost-Europa” betalen voor hun jubileumboek de kostprijs van € 75, niet-leden betalen € 80. Voor verpakking en verzending komen daar € 10 bij (gefrankeerd met een Rembrandt zegel van € 6,45). Informatie en bestellingen bij Marcel de Jong: marcel.de.jong@mdjadvies.nl .

Advertenties

Gevraagd door Gijs Hamoen.
Van Litouwen de nummers 670,671 en 672. Postfris.
Gijs is telefonisch te bereiken: 030-6663166

Filatelistische Estland-kalender.

Ons lid Torsten Berndt verzorgde een prachtige hangkalender voor 2008. Voor iedere maand een blad met een afbeelding van een landschap gecombineerd met een postzegel. Bij de feestdagen worden ook de Estse vermeld. Een leuk cadeau, ook voor de niet-filatelist.

Prijs € 9,50 (incl. porto). Te bestellen bij Ruud van Wijnen: tel. 026-3513484 of marsruts@planet.nl

IMPRESSIES VAN EEN ESTLANDREIS

Olav Petri

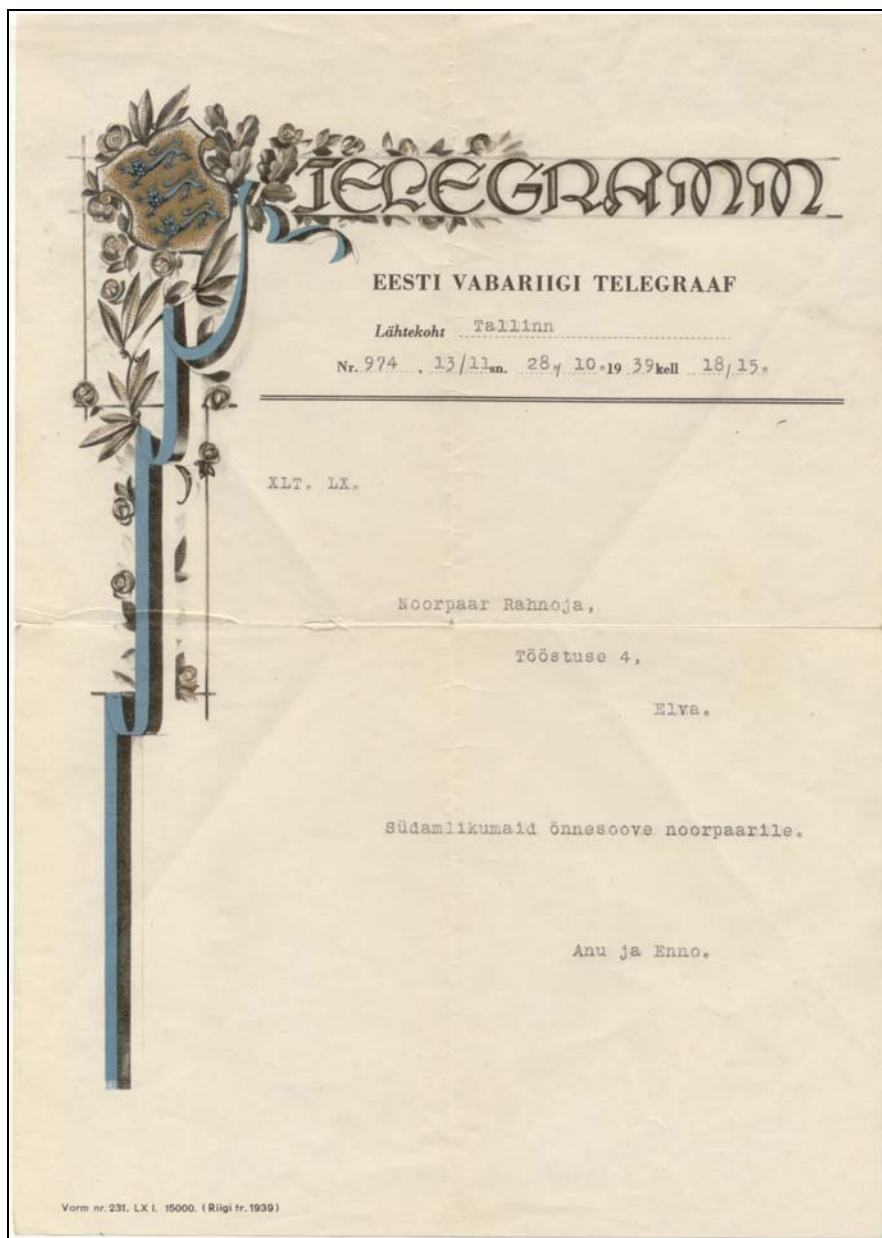
Van Nederlandse zijde deden Ruud van Wijnen en Olav Petri mee, beiden vergezeld van hun echtgenotes, die overigens geen Estland verzamelen. Peter en Renate Feustel moeten er slapeloze nachten van gehad hebben, zo goed doordacht en opgezet was het programma!

Wat doet zo'n reis je nou? Wat maakt zo'n reis nou anders dan een "gewone" excursiereis? Allereerst zijn de deelnemers niet allemaal onbekenden. Maar weer wel verzamelaars die op onverwachte momenten het gesprek op filatelie brengen. De reis bood veel vrijheid, dus het was geen opgelegd pandoer om elke dag met de hele groep in hetzelfde restaurant neer te strijken. Wij Nederlanders vonden af en toe een avondje Nederlands praten ook wel een rustpunt. En dat deden we bijvoorbeeld in een Indiaas restaurant, een knoflookrestaurant, een huiskamer-restaurant in Kuressaare, maar we aten weer samen in een boerenrestaurant met lokale spijzen op een van de eilanden. De winnaar van de bokaal "fijnste ARGE-reiziger" was een hoogbejaard Est, Osip geheten, die vanaf Tallinn meereisde, onvermoeibaar aan alles meedeed, graag vertelde, meningen gaf en die zichtbaar genoot van het gebodene.

De in totaal zo'n 18 deelnemers maakten excursies in en om Tallinn, bezochten Pärnu, de eilanden Saaremaa en Hiiumaa, maakten kennis met plaatsen als Kuressaare, Rakvere en Haapsalu, waarbij het tussenliggende landschap ook de volle aandacht kreeg.

Heel prettig: de lokale gidsen hoefden aan de deelnemers niet het verschil tussen Estand en Letland uit te leggen, want iedereen had al een forse basis-kennis en dat stelde de gidsen in staat om heel veel extra's te vertellen. Eigenlijk was het een reis door je

In de eerste helft van juli organiseerde de ARGE Estland, ja de vereniging die in Soest (Westfalen) vergadert, opnieuw een reis naar Estland.

Afb. 1 (55 %)

verzameling Baltikum: de landschappen, natuurverschijnselen, planten en dieren, standbeelden van bekende personen passeerden de revue. De plantjes en bessen die je vaak op zegels afgebeeld ziet, gingen als het ware "leven" tijdens wandeltochten over planken paden door

hoogveenlandschappen. Tallinn kenden de meesten al, maar een herhaald bezoek brengt je op oude en nieuwe plaatsen.

Het scheepvaartmuseum is een “must” met veel exponaten, zoals bijvoorbeeld foto’s van de ijsbreker Suur Toll en van bootjes waarmee men in 1944 vluchtte. We weten nu ook dat Suur Toll de naam is van een goede reus die op de eilanden in verhalen voorkomt. Het zangstadion, bekend van oude sovjetzegels, was indrukwekkend, en bood deelnemers de gelegenheid in discussie te gaan met de gids over de juiste datum van het eerste zangconcours in deze regio.

In het Kadriorch museum/paleis konden we kennismaken met de smaak van president Päts, representant van een boerenpartij. Hij had een ontvangstkamer laten inrichten met stoere eikenhouten meubels, krachtige schilderijen van werkende boeren en een akker. Ik heb er lang naar staan kijken en geprobeerd me voor te stellen hoe deze man zich in 1940 voelde. Mooi was ook het panorama van Tallinn, bekend van de oude postzegels. De juiste standplaats ervoor is het Piritaklooster, helaas niet meer te bezoeken sinds enkele nonnen er weer een kloostergemeenschap hebben opgericht. We bezochten boerendorpjes, landhuizen met klinkende namen (o.a. Palmse/Pahlen), bezochten de ruïnes van kastelen van de Duitse orde, maakten met veerboten overtochten over o.a. de Moon Sund, bekend van WOI. Op Saaremaa zagen we een vreedzame landtong, waar in 1944 een vreselijke nachtelijke veldslag werd geleverd. Op de doodstille eilanden

(nou ja, eigenlijk is het hele land doodstil, op de hoofdstad na) bezochten we het indrukwekkende kasteel van Kuressaare dat aan verwoesting is ontkomen. In korte tijd gebouwd, maakte het de omwonenden de bedoelingen van de mensen van overzee duidelijk: wij zijn gekomen om hier te blijven. Het kasteel herbergt een zeer indrukwekkende expositie over de politieke ontwikkelingen in de jaren ’30 tot ’60, met veel realia, foto’s. We zagen op de westpunt van Saaremaa de plek waar ooit zwaar kustverdedigingsgeschut de ingang van de bocht van Riga bestreek. We hoorden hoe verdeeld families soms raakten, en met welke gevolgen, door noodlottige gebeurtenissen waar de mens zelf weinig in te brengen heeft: 1939, 1940, 1941, 1945 en later.

Het landschap is nog rijk aan overblijfselen uit de communistische tijd, bijvoorbeeld verlaten kolchozen die niemand kocht maar waar nog wel mensen wonen. Deze witte gebouwen werden soms hotel of een bedrijf. Hetzelfde geldt voor militaire kazernes. Een mooi moment was ook het bezoek aan de Kopu vuurtoren met zijn grote steunberen in één waarvan een nauwe trap loopt. Ondanks de gevorderde leeftijd van sommige reisgenoten beklom toch menigeen de vele torens die we op onze tochten tegenkwamen.

En de filatelie dan? Mijn vrouw, Annelies (een filateliste!), fotografeerde enkele deelnemers die over mappen

poststukken gebogen zaten. En bij het binnenrijden van een stadje keek men naar boekwinkels en antiekwinkels, want daar lagen soms leuke “Belege”. Goud treft alleen de echte kenner aan. In Tallinn was te zien hoe nog steeds nieuw materiaal aan de winkels aangeboden wordt, dus denk niet dat alles al weg is. Peter Feustel was er in Tallinn als eerste bij en bemachtigde enkele mooie gelukstelegammen, die hij met een hele fijne glimlach op een zonnig terrasje liet zien.

Op Hiiumaa ontmoetten we enkele lokale verzamelaars die hun materiaal toonden, schitterend, ook van kwaliteit. In Pärnu was een heuse expositie georganiseerd, met handel en veel bezoekers. We bekeken er mooi oud en nieuw materiaal, nee, niet alleen maar eerste dag enveloppen of zo. Opvallend was de aandacht voor oude Ansichtkaarten. Thomas kon er iets bijzonders op de kop tikken voor zijn werk als keurmeester: een stempelverzameling bijfrankeringen uit de beginperiode na het herstel van de republiek.

Het was jammer dat de reis ten einde liep. Aangenaam is dan weer de kleinschaligheid van de hoofdstad, want na 15 minuten taxi stond je met koffer en al in de vertrekhal. Zouden er nog meer van zulke reizen komen?

◀

DE SOVJETISERING VAN LETLAND, 1940-1941

Op 17 juni 1940 bezetten eenheden van het Rode Leger Letland. Een dag later al arriveerde Stalins speciale afgezant voor Letland, Andrej Visjinski, in Riga.

Ruud van Wijnen

Onder zijn leiding werden direct en in hoog tempo maatregelen genomen om te komen tot de sovjetisering van Letland: d.w.z. de politieke, economische en maatschappelijke, kortom volledige, inpassing van het land in het communistische systeem van de Sovjet Unie.

Van de gevolgen zijn op poststukken voorbeelden te vinden. In dit artikel beschrijf ik een aantal ingrijpende maatregelen die in de jaren 1940 en 1941 door de communisten in Letland zijn genomen. De afbeeldingen illustreren de ontwikkelingen.

Afb. 1a

In het centrum van Riga bevond zich het chique hotel "Roma". Voor de bezetting stond de naam zo op de achterzijde van hun enveloppen.

Afb. 1b

In het Tijdens de bezetting verscheen een aangepast afzenderstempel op de post van "Roma".

De afkortingen in de eerste regel staan voor: LPSR TTK = Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika Tirdzniecības Tautas Komisariats, of te wel: Letse Socialistische Sovjet Republiek Volkscommissariaat voor Handel.

En verder is er nu sprake van een trust met een eethuis, een restaurant en een café onder de naam Restaurant Nr. 1 "Roma". Het nummer is kenmerkend voor het sovjetsysteem, zo ongeveer alles had een nummer in plaats van een naam. Gelet op de hoogte van het nummer had het geheel nog wel status.....

Ook postaal is de enveloppe (afb. 1) heel “sovjet”: een tweetalig machine-stempel СССР РИГА – RĪGA ontwaardt een gelegenheidspostzegel van de Sovjet Unie.

Regering en parlement

Op 20 juni werd op instigatie van Vijsinski een Moskougezinde marionettenregering gevormd onder leiding van Augusts Kirhenšteins en om de bezetting te legitimeren werden verkiezingen georganiseerd (afb.2). Aan deze “verkiezingen” voor de zgn. Volks-Saeima mochten alleen kandidaten deelnemen die door de communistische partijleiding waren geselecteerd. Alle andere partijen werden uitgesloten.

Volgens officiële opgave stemde op 14 en 15 juli 97,6% van de kiezers op de lijst van “eenheidskandidaten”.

Op 5 augustus werd Letland, op verzoek van een delegatie van het nieuw gekozen parlement, officieel als sovjetrepubliek in de Sovjet Unie opgenomen.

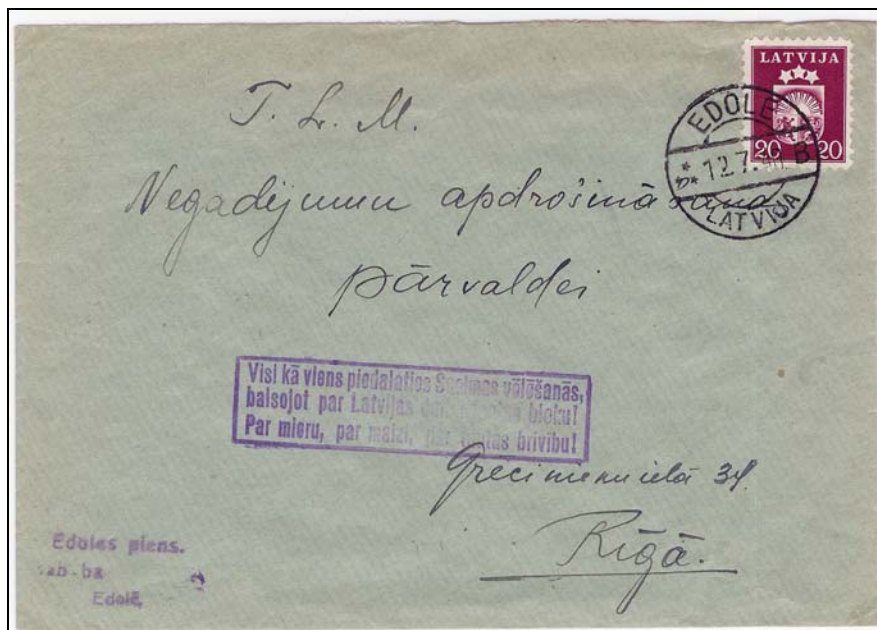
De annexatie, voorzien van een legitiem sausje, was een feit.

Land en landbezit

Een dag na de eerste bijeenkomst, op 22 juli, nationaliseerde de Volks-Saeima alle land en werd landbezit boven 30 ha en land van “volksvijanden en speculanten” geconfisqueerd. Door de 30 ha-grens verdwenen de grootste en meest rendabele boerderijen.

Eind september kregen meer dan 50.000 landloze boeren 10 ha land voor een eigen bedrijf en werden ook nog eens meer dan 23.000 boerderijen vergroot tot die omvang. Deze bedrijven waren echter te klein voor een efficiënte bedrijfsvoering. Wel zorgden ze op het platteland, voorlopig, voor een groep fervente aanhangers van het communistische bewind.

In verband met deze herverdeling van land moesten overal in Letland de lokale landmeters aan de slag. Hun bevindingen rapporteerden ze op voorgedrukte briefkaartformulieren van het Ministerie van Akkerbouw (“Zemkopības Ministrija”) aan de hoofdlandmeter van het district waarin ze werkzaam waren.

Afb. 2

Brief van 12 juli 1940 van EDOLE naar Rīgā.

In Riga werd op het postkantoor een rechthoekig paars stempel op de enveloppe geplaatst. De tekst ervan luidt: “Iedereen moet eensgezind deelnemen aan de parlementsverkiezingen, stem voor het Letse Blok van de Arbeid ! Stem voor vrede, voor brood, voor de vrijheid van het volk !”.

Dan moet wel bijna iedereen op je stemmen.....

Afb. 3a

Briefkaartformulier van landmeter V. Kiršteins in SLAMPE aan zijn collega van het district Tukums-Talsi, 20-21 aug. 1940.

Jesūtams līdz š. g. 20. augustam.

TUKUMA apriņķa **SLAMPES** pagasta valsts zemes fondā ieskaitīto zemju kopsavilkums, kas sastādīts uz likuma par zemi un instrukcijas pie šī likuma 7. un 8. panta pamata.

30 ha platību pārsniedzošās saimniecības		Vēl nepiešķirtā valsts fonda zeme ha		Tautas ienaidnieku un spekulantu zeme		Baznīcas, draudzes un klosteru zemes ha	KOPĀ ha	Piezīmes
skaits	pārsniedzošās daļas kopplatība ha	ha	saimniecību skaits	ha	ha			
47	1197,1	6,2	-	-	-	-	1203,3	

Kā paredzēts zemes fondu izlietošanai

piegriezumus		jaunsaimniecības		sabledr. vajadz.		paliek zemes fonda ha	pārpal. skaits		Piezīmes
saimniecību skaits	ha	skaits	ha	skaits	ha		pieprasītāju	jaunsaimniecīb.	
34	112,4	77	772,6	1	10	308,3	25	-	

Mērnīeks. *Kiršteins*

Afb. 3b

- Op het formulier: "Samenvatting van de grondoppervlakten die opgenomen zijn in het Grondfonds van de Staat, opgesteld volgens de Wet op het Grondbezit en naar de instructies in de paragrafen 7 en 8 van deze wet" noteerde landmeter Kiršteins de volgende gegevens:
- Er zijn 47 boerderijen groter dan 30 ha; hun gezamenlijke teveel aan land bedraagt 1197,1 ha. Uit het Grondfonds kan nog 6,2 ha worden toegewezen.
- Noch volksvijanden en speculanten, noch kerken, kerspels en kloosters bezitten in de gemeente Slampe grond. "KOPĀ", in totaal, is 1203,3 ha beschikbaar voor herverdeling.
- Op het onderste deel van de kaart wordt aangegeven hoe het Grondfonds aangewend gaat worden: 34 boerderijen worden uitgebreid met in totaal 112,4 ha, er komen 77 nieuwe boerderijen met in totaal 772,6 ha en voor een algemeen doel wordt 10 ha bestemd.
- Dan blijft er in het Grondfonds nog 308,3 ha over, waarvoor 25 gegadigden zijn.

Nacionālizēts uzņēmums
Jul. Atkašuns
amata meistars
Maizes ceptuve un konditoreja Jelgavā
Vadoņa ielā Nr. 45. Tel. 308

LATVIJA

Kegadījumam apdrošināšanas
pārvaldei

Rīga

Enslas ielā 28.

Hoewel de collectivisatie van de landbouw volop werd voorbereid, zowel in Moskou als in Letland zelf, was die voor de Duitse inval niet grootschalig van de grond gekomen: op Lets grondgebied waren in juni 1941 31 sovchozen en 3 kolchozen gevormd.

Nationalisatie van bedrijven

Grote en middelgrote bedrijven, transportondernemingen en handelfirma's werden in hoog tempo en massaal genationaliseerd. Op 3 augustus 1940 betrof dat al 804 bedrijven met meer dan 10 werknemers.

De zeven grootste bedrijven, waaronder "VEF", "Vairogs", "Tosmāre" en "Sarkanais metalurģs", werden "van belang voor de gehele Unie" verklaard. Ze werden geïntegreerd in het economische systeem van de Sovjet Unie en raakten daarvan afhankelijk, o.a. vanwege grondstoffen. In februari 1941 werden ook kleinere bedrijven onteigend.

In juni 1941, kort voor de Duitse inval, werd nog slechts 5% van de totale productie in Letland voortgebracht door bedrijven die zich nog in privéhanden bevonden.

Afb. 4a

ПИГА – RĪGA, 18 nov. 1940, lokale brief van gildemeester Jul. Atkašuns van de brood- en banketbakkerij "Jelgava". Boven zijn naam stempelde de afzender "Nacionālizēts uzņēmums", Genationaliseerde onderneming.

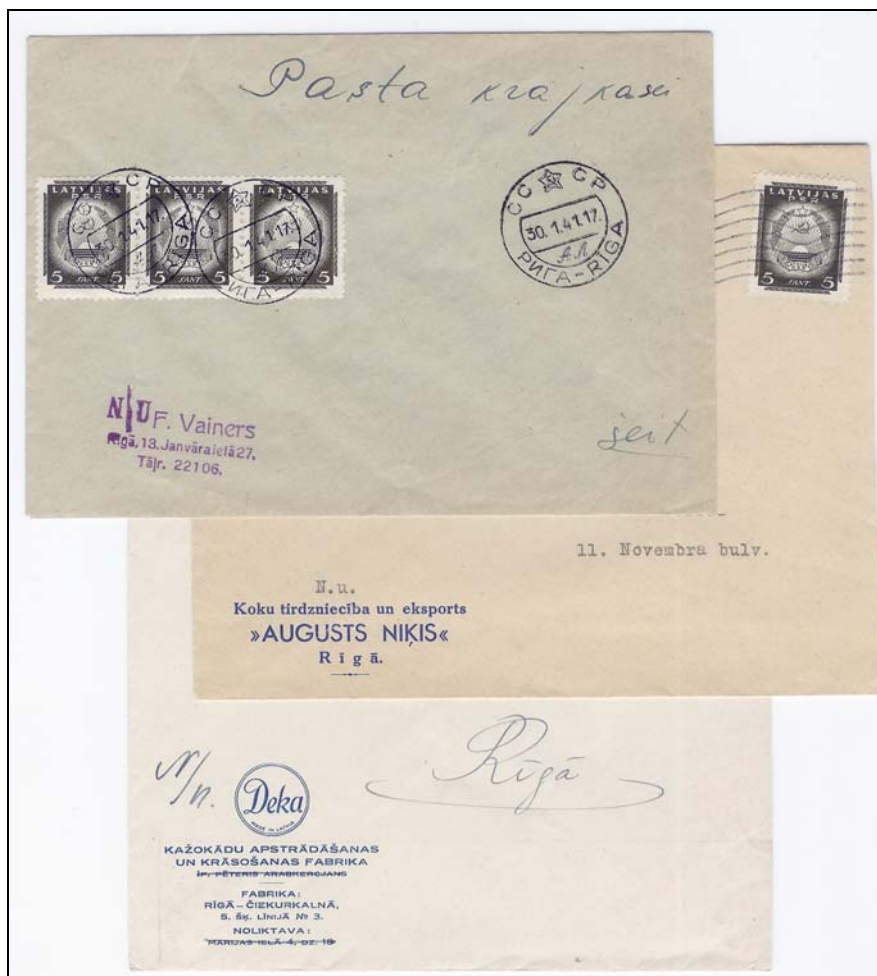
Afb. 4b

PIĢA – RĪGA, 13 dec. 1940, lokale brief van O. Reimanis, een ondernemer die zich bezighield met de verwerking van kurk. Ook hij schafte zich een stempeltje "Nacionalizēts uzņēmums" aan.

Afb. 4c

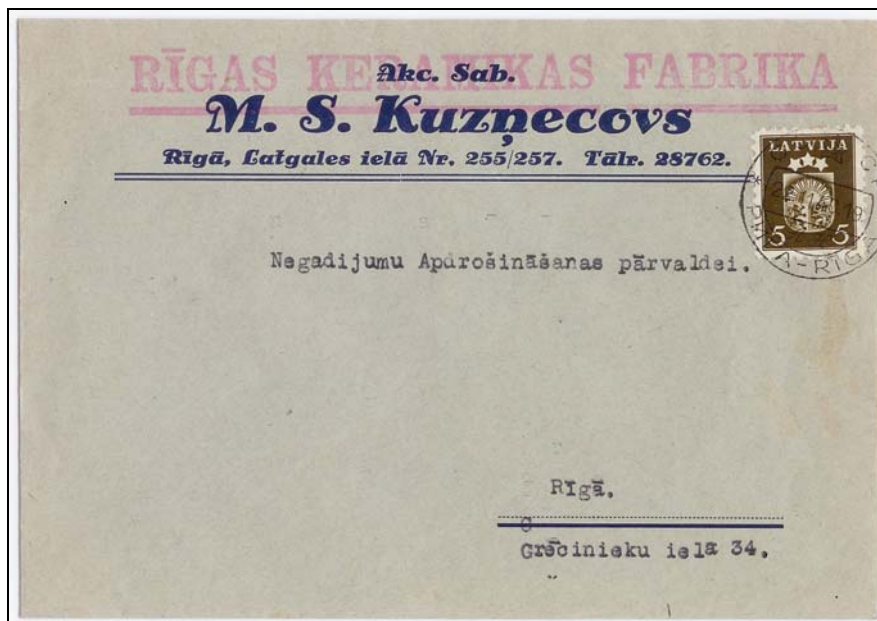
Andere bedrijven gaven op eenvoudige wijze aan dat ze genationaliseerd waren. Ze schreven, stempelden of typten de letters "N/U" voor hun firma-naam.

Genationaliseerde bedrijven mochten ook niet meer de namen van hun voormalige eigenaren dragen en werden gedwongen tot naamsverandering. M.S. Kuzņecovs ging verder als de “Rīgas Keramikas Fabrika” (afb. 5) en het bedrijf van G. Lazdiņš als de Elektromechanische fabriek “Spēks”, dat “Kracht” betekent (afb. 6).

De brief van “Spēks”, op 27 maart 1941 naar Leipzig verzonden, is fraai.. Weliswaar waren de Sovjet Unie en Duitsland nog bondgenoten, verbonden door het Molotov – Von Ribbentrop Pakt, maar onderlinge post is relatief schaars. Het porto bedroeg 1,30 roebel en dat werd voldaan met een 1 roebel zegel van de Sovjet Unie en een Lets zegel van 30 santimu. De brief werd in Königsberg gecensureerd en draagt het aankomststempel Leipzig – Reichsmessestadt,.

De nationalisatie van zoveel bedrijven moet een geweldige bureaucratie met zich meegebracht hebben. In dat kader is de voorgedrukte briefkaart van afbeeldingen 7a en 7b interessant.

Afb. 5

Afb. 6

Afb. 7a

Briefkaart van RĪGA naar AIZPUTE, 7-8 april 1941.

In de aandacht trekkende tekst op het linker deel stelt het Bestuur van de Ongevallenverzekering aan ondernemers een aantal vragen:
of ze nieuwe machines hebben aangeschaft en in gebruik genomen ?
of ze nieuwe transportmiddelen hebben aangeschaft en of ze die gebruiken voor het transport van eigen of andermans goederen ?
of ze werk uitvoeren buiten de vaste werkplaats ?

En dan, "Tas Jūsu pienākums !" - Het is Uw plicht !, om in dat geval een nieuw arbeidsplaatsaansvraagformulier ingevuld in te sturen.

De geadresseerde in Aizpute verbleef daar echter niet meer. Hij was volgens de geschieden aantekening linksboven "Izceļotis uz Vāciju", naar Duitsland vertrokken.
De kaart werd naar Riga teruggezonden.

Izceļotis uz Vāciju

Vai esat
Negadījumu apdrošināšanas pārvaldei paziņojuši, ka
Jūsu uzņēmums iegādājies un laidis darbā jaunas mašīnas?
Jūsu uzņēmums iegādājies transporta līdzekļus un nodarbinātos pie savu un citu uzņēmumu preču pārvadāšanas?
Jūsu uzņēmums uzņemas darbus ārpus pastāvīgām darba telpām?

Tas Jūsu pienākums!
Vajadzības gadījumā pieprasiet, izpildiet un pieņemiet jaunu darba vietas pieteikumu

PASTKARTE
A. god.
O. Bēlandis,
argļu stārpa apr.
Atmodas ielā: 30.

Aizpute

Veidl. 210. 20 000. Valsts spiestuve Rīgā, Marijas ielā 16. № 4168. 1940. g.

Afb. 7b

De achterzijde van de kaart maakt duidelijk dat het verwarrende tijden waren:

Oorspronkelijk werd de kaart gebruikt door het Volkscmissariaat voor de Arbeid van de Letse sovjetrepubliek ("L.P.S.R. Darba tautas komisāriāts", linksboven). Daar is echter een stem-peltje met de tekst "Likvidācijas komisija" overheen gezet. Linksonder staat het nog een keer.

Er moest, binnen 5 dagen, een premie van 2.24 lats betaald worden. De vraag is echter hoe ?

Rechtsboven op kaart worden rekeningnummers van drie banken genoemd, maar die zijn doorgestreept. Dat lijkt logisch want het gaat om Letse banken van vóór de bezetting en die waren genationaliseerd. Maar kennelijk kon er, in het begin van de bezettingstijd, wel op hun rekeningen betaald worden. Het waren verwarren-de tijden.....

Likvidācijas komisija
L. P. S. R. Darba tautas komisāriāts

RĪGĀ, 1941. g. 7. 10.

Negadījumu apdrošināšanas pārvalde
Grēcinieku ielā 34. Tālr. { nod. vad. 32186
darbved. 21723

Aprēķinātās iemaksu nodaļa
Tekoši rēķini: Latvijas Banka - 0027
Latvijas Kredītbanka - 2070
Pastā - 1375

Aprēķinātās iemaksu aprēķins

Laiks, par kādu iemaksa aprēķināta	Izmaksātas algas	Tarifa likme	Aprēķinātā iemaksa		Nomaksas termiņš
			Ls	S.	
<i>pienākums</i> <i>100 - 9840</i>	<i>320-</i>	<i>9.7 %</i>	<i>2.24</i>		<i>5 dienu laikā</i>
Nenokārtots maksājums par iepriekšējo laiku					
			Kopā Ls	<i>2.24</i>	
			Atlikums Jums par labu		
			Maksājamā summa Ls		

Ievērojami:

- 1) Zīņas par izmaksātām algām jāiesniedz par katru noteiktā kalendāra mēnesi līdz sekojošā mēneša 20. dienai un apdrošināšanas iemaksas jānokārto līdz mēneša pēdējai dienai.
- 2) Par laikā nenokārtotiem maksājumiem aprēķina soda naudas 2/5% mēnesi, skaitot nepilnu mēnesi par pilnu.
- 3) Algu sarakstu savlaicīgas neiesūtīšanas gadījumā apdrošināšanas iemaksas aprēķina pēc pārvaldes rīcībā esošām zīgām.
- 4) Iesūtīto rakstus vai izdotos maksājumus, lūdzam atsaukties uz pārvaldes reģ. № *54287*

Aprēķinātājs: **Apdrošināšanas iemaksu nodaļas vadītāja uzdevumā darbvedis:**
Likvidācijas komisija. *Jorbe. 443.*

Likvidācijas komisija
L. P. S. R. Darba tautas komisāriāts

Afb. 8

Lokale brief in Riga van de voormalige Valsts Zemes Banka, de Staats Landbank, gefrankeerd met het frankeermachinestempel van deze bank. Dit stempel is nog niet aangepast aan de nieuwe tijden, maar de afzender wel: de "LPSR Lauksaimniecības banka", de Agrarische Bank van de Letse Sovjetrepubliek. 4 december 1940.

Afb. 9

Brief van het filiaal van de voormalige Letse Bank in BAUSKA naar RĪGA, 14-15 febr. 1941. Afzender is nu de Staatsbank, kantoor Bauska. Ook de geadresseerde is geheel gesovjetiseerd: "Volkscommissariaat voor Handel, Staats- arbeidsspaarbank en bestuur van het staatskrediet".

Banken en geld

De financiële en monetaire politiek van het sovjetbewind leidde tot een catastrofe, zowel voor de Letse economie, als voor "de portemonnee" (en het spaarbankboekje) van de mensen.

Banken behoorden tot de eerste instituties die werden genationaliseerd (**afb. 8 en 9**) en kwamen vervolgens onder controle van de Staatsbank van de Sovjet Unie (**afb. 10**).

De bezetting veroorzaakte een run op goederen, zowel van Letten als van Russen. De eersten uit angst voor de toekomst, de bezetters omdat ze goederen konden kopen die in de Sovjet Unie schaars en/of veel duurder waren. Zo waren boter en rundvlees in Letland 4x goedkoper dan in de Sovjet Unie. Door de grote prijsverschillen verdween een stroom aan goederen over de grens naar de Sovjet Unie. De sovjets wisselden grote hoeveelheden roebels om in lats, vooral ook om de kosten van de bezetting te kunnen financieren. Daarnaast haalden veel Letten hun spaargeld in contanten van de banken. Er ontstond een nijpend tekort aan lats; dat probleem werd "opgelost" door het ongecontroleerd drukken van papiergeld. Binnen een maand na de bezetting betrof dat al een bedrag van 19,2 miljoen lats.

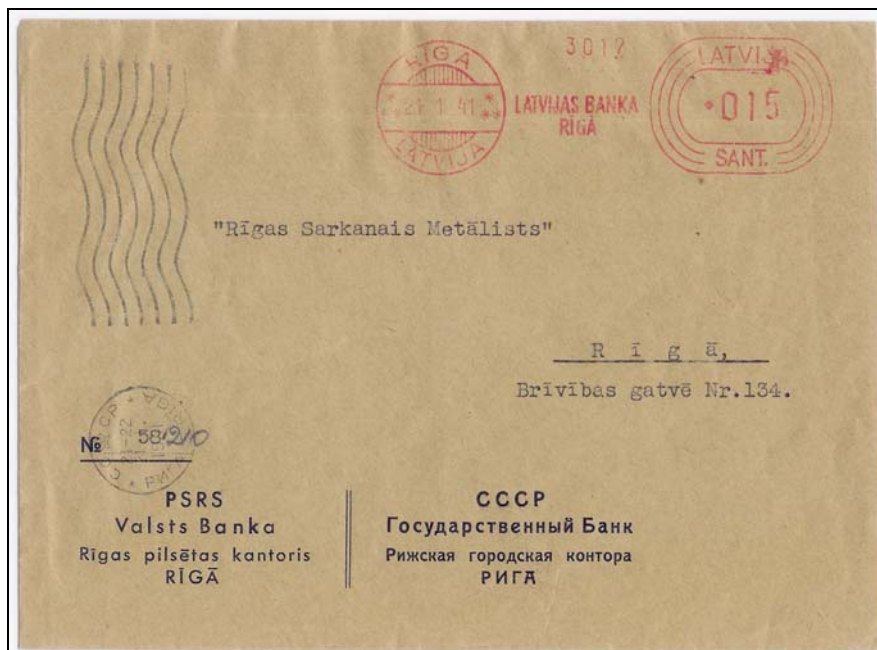
Voor de burgers volgden rigoureuze maatregelen: vanaf 1 augustus kon men nog maar 100 Lats per week van zijn spaarbankboekje opnemen en op 9 augustus werden obligaties en aandelen in beslag genomen.

Op 25 november 1940 werd de roebel tot officiële valuta naast de lats verklaard met een koers van 1:1. Deze verhouding was wanstaltig en zeer nadelig voor Letland: kort voor de bezetting was de waarde van de lats ongeveer 10 roebel. Als gevolg daarvan werd de goederenstroom naar de Sovjet Unie nog veel groter en ontstonden in Letland tekorten waardoor goederen op de bon gingen en voedsel moest worden gerantsoeneerd.

Op 25 maart 1941 werd de Lat onaangekondigd uit de roulatie genomen en mocht er op privérekeningen nog een waarde van slechts 1000 lats blijven staan. De rest werd geconfisqueerd.

Na de bezetting verschenen in Letland nog twee nieuwe bankbiljetten: een van 5 lati en een van 20 latu. De handtekeningen erop zijn van de minister van financiën K. Karlsons en de directeur van het departement van economische zaken V. Bastjānis. (afb. 11 en 12).

Afb. 11a

Afb. 10

Lokale brief in RĪGA van het filiaal van de Staatsbank van de Sovjet Unie aan de "Rode metaalarbeiders van Riga", 21 jan. 1941. Opvallend genoeg maakte de sovjetbank gebruik van de frankeermachine van de voormalige Letse bank. Die was kennelijk al opgeslokt.....

Afb. 11b

Afb. 12a

Afb. 12b

Afb. 13

Ik vroeg me af of deze biljetten voor of na de bezetting waren uitgegeven. In dat laatste geval is er waarschijnlijk een relatie met “het ongecontroleerd drukken van papiergeld” dat ik hierboven al vermeldde. De stijl en de vormgeving van beide biljetten, zeker van de 20 latu, ogen heel Lets. De teksten komen overeen met eerdere biljetten en aan het landswapen is geen verandering te zien. Maar de handtekening van de minister van financiën Kārlis Karlsons maakt duidelijk dat de biljetten werden uitgegeven tijdens de sovjetbezetting. Karlsons maakte namelijk deel uit van de regering van Augusts Kirchensteins.

Post

De bezettingsperiode 1940-1941 is filatelistisch zeer interessant. Er kwamen tweetalige dagtekeningstempels in gebruik waarin plaatsnamen zowel in het Lets als in het Russisch werden weergegeven en de Letse tarieven werden vervangen door die van de Sovjet Unie. In tegenstelling tot de ontwikkelingen in Estland en Litouwen verscheen in Letland zelfs een serie permanente postzegels met het wapen van de Letse sovjetrepubliek (Mi. 292-304). Hoewel deze zegels, de tweetalige stempels en de tariefsveranderingen de sovjetisering optimaal illustreren, past de beschrijving ervan niet in de opzet van dit artikel.

Maar ook de dienstenvelopen, formulieren en briefkaarten voor intern gebruik werden aangepast. Daarvan twee voorbeelden.

Afb. 13.

Dienstbrief van het Letse Directoraat voor Verbindingen (bedoeld worden post en telegraaf) in РИГА-РІГА aan de chef van het post- en telegraafkantoor in Baldone, 14 mei 1941. De afzender wordt op de enveloppe markant in twee talen vermeld en ook het dagtekeningstempel laat geen twijfel over de sovjetsignatuur. Rechtsboven werd het Letse stempel “Pieraksts” geplaatst. Het geeft aan dat de zending, om misbruik van portvrijdom te voorkomen, geregistreerd diende te worden.

Linksonder werd ook nog een Russischtaalg stempel geplaatst: "СЛУЖЕБНОЕ – НКС", Dienstbrief van het Volkscommissariaat voor Verbindingen.

Afb. 14a en b.

Voor- en achterzijde van een briefkaartformulier van de Spaar- en Kredietmaatschappij voor Postbeambten in ПИГА-РИГА aan de postmeester in Tukums, 27-28 mei 1941.

Deze laatste wordt verzocht van 6 werknemers de te betalen premie van hun maandsalaris in te houden. Opvallend zijn de getypte veranderingen in de tekst op de voorzijde van de kaart. De postmeester wordt nu benaderd als "biedrs", als "kameraad" en het geld kan niet meer gestort worden op rekeningnummer 200 van de Postspaarbank.

Uit het lijstje op de achterzijde valt op te maken dat drie postbeambten 10 of 20 lats aan krediet hadden afgelost en dat één medewerker, om welke reden dan ook, kennelijk niet meer werkzaam was op het kantoor.

Augsti godājamais **biedrs**

Pasta darbinieku krājaizdevu sabiedrība lūdz Jūs pie š. g. **maija** mēneša algas izmaksas ieturēt no otrā pusē minētiem darbiniekiem uzrādītās summas. Ieturētā nauda, bez atvilkumiem par sūtīšanu, kas jāsedz darbiniekiem proporcionāli atvilkām sumām, iemaksājama tek. rek. Nr. 200, Pasta krājāsē. Līdz ar naudas iemaksu attiecīgi izpildītu atbildes pastkarti lūdzam atsūtīt sabiedrībai.

Rīgā, 1941. g. **maija**

Ar patiesu cieņu

Pasta darbinieku krājaizdevu sabiedrība.

PASTKARTE

Pastmeistaram

Tukumā

P.S. „Grāmatzīmnieks” Rīgā, Pils ielā 14. 2667

Afb. 14a

Uzvārds un vārds	Nokautījumi							Kopā
	Paju nauda	Obligāto riski	Nepareizā laika	% aizd.	pagarināšanai	Aizdevumu	Par precēm	
	Ls	Ls	Ls	Ls	Ls	Ls	Ls	Ls
✓ Ārgalis R.		2-				20.-		0,77
Baltiņš A.		2-						0,07
✓ Bērziņš A.		1-						0,03
✓ Freijs E.		1-						0,03
✓ Hincenbergs A.		1-				10.-		0,38
✓ Treics M.		1-				20.-		0,72
Kopā:		8-				50-		2,-
Kopā								

Afb. 14b

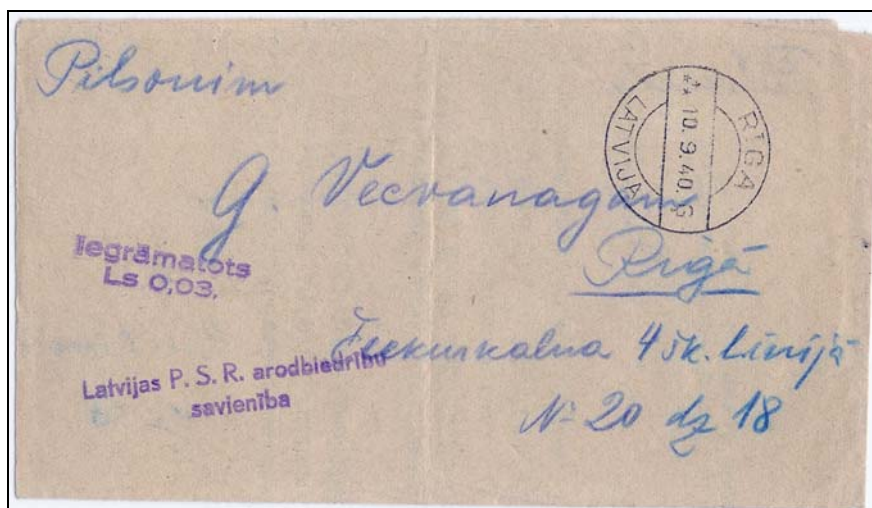
Verenigingen en organisaties

Een van Visjinski's prioriteiten was het ontbinden of onder communistische controle brengen van maatschappelijke en politieke verenigingen en organisaties (**afb.15**). Als voorbeeld de Pers Vereniging. Hierin waren journalisten en andere schrijvers verenigd. Een meerderheid daarvan, 156 leden, werd het lidmaatschap ontnomen. Wat overbleef ging deel uitmaken van de communistische Schrijvers Bond van Letland.

Op 7 augustus werden alle uitgeverijen genationaliseerd en ondergebracht in één Staatsdrukkerij. Van een vrije pers was geen sprake meer.

Tot slot

In dit artikel heb ik een relatie gelegd tussen de ontwikkelingen in Letland en posthistorisch materiaal in mijn collectie. De historische feiten heb ik ontleend aan "History of Latvia, the 20th Century", geschreven door Daina Bleiere, Ilgvars Butulis, Inesis Feldmanis, Aivars Stranga en Antonijs Zunda (2006).

Afb. 15

RĪGA, 10 september 1940, lokaal drukwerk van de "Latvijas P.S.R. arodbiedrību savienība", de Unie van Vakbonden van de Letse Sovjetrepubliek.

Op twee aspecten van de sovjetisering ben ik niet ingegaan: de zuiveringen in het Letse leger en de integratie in het Rode Leger en de arrestaties en deportaties die plaatsvonden.

Aan het eerste onderwerp hoop ik in de toekomst nog eens een artikel te wijden. De arrestaties en deportaties kan ik, navrant genoeg, niet illustreren..... Getallen spreken voor zich: voor november 1940 waren al ongeveer 1500 Letten om politieke redenen

gearresteerd en in de nacht van 14 op 15 juni 1941 werden ruim 15.000 mensen opgepakt en gedeporteerd naar Siberië en Kazakstan.

◄
Ik dank Laimons Bočka voor het vertalen en becommentariëren van de teksten op de afgebeelde poststukken. Liels paldies !

Jan Kaptein

Er is een catalogus gemaakt van onze bibliotheek, maar dit is toch wel een zeer grove inventarisatie. In een reeks korte artikelen, wil ik meer in detail ingaan op de tijdschriften en boeken uit de bibliotheek.

Zeitschrift für Russische / Sowjetische Philatelie 1974 (nr. 4) t/m 1985 (nr. 39)

Dit tijdschrift van de Duitse Rusland-verzamelaars is meerdere malen van naam veranderd. Het start onder de naam 'Der Russlandsammler' (1974 ; nr. 4 t/m nr.6) en gaat in 1975 verder onder de naam "Russland/UdSSR" (nr. 7 t/m 20). In 1979 verandert de naam opnieuw: 'Russisch-Sowjetische Philatelie' (nr. 21 t/m 34). Met nummer 35 (1984) krijgt het z'n – voorlopig definitieve- naam: Zeitschrift für Russische / Sowjetische Philatelie'.

Artikelen in dit tijdschrift raken vaak aan ons verzamelgebied: de tsarentijd en de Sovjetperiode.

Een aardig artikel, dat aansluit op de bijdrage van Ruud van Wijnen en André de Bruin in HBG 50 is te vinden in de jaargang 1976: 'Deutsche Grenzübergangsstempel des 19.

Jahrhunderts für Briefe aus Russland', geschreven door Denis Vandervelde. De vindplaatsen:

dl. 1 in 1976/1 ; nr. 10. – p. 4-15

dl. 2 in 1976/2 ; nr. 11. – p. 7-25

dl. 3 in 1976/3 ; nr. 12. – p. 6-14

Ook op post uit het Baltische gebied komen we de grensovergangstempels tegen en in deze artikelen worden deze stempels uitgebreid besproken.

Het grootste deel van de post uit St. Petersburg, ook in de vroege periode, werd via Memel naar Berlijn geleid. Tot 1833 vinden we het grensovergangstempel van Memel op brieven uit het Baltische gebied. In 1833 wordt het grenspostkantoor verplaatst naar Laugszargen bij Tilsit, ongeveer 85 km naar het zuidoosten.

Na 1850 begint het tijdperk van de spoorwegen en komen er twee routes

voor de post richting Duitsland. De zuidelijke route liep via Warschau. De route via het Baltische gebied liep uiteraard via het belangrijke grensstation Wirballen/BEPЖБOJIOBO (WERZ-HBOLOWO)/Virbalis naar Eydtkuhlen en dan via Königsberg.

Op deze route wordt o.a. het bekende stempel 'Aus Russland' gebruikt.

Na 1873 worden verzegelde zakken post gebruikt voor het vervoer en is dit grensovergangstempel niet meer nodig.

De artikelenreeks bespreekt niet alleen de stempels die bij de Russische grensovergangen gebruikt worden, maar ook stempels van andere grensovergangen, die op brieven uit Rusland kunnen voorkomen, zoals 'Duitsch Grensk.: te Arnhem'.

In deel 3 van de artikelenreeks is nog keer alles overzichtelijk bij elkaar gezet in een handzame tabel.

Soms hebben artikelen in dit tijdschrift direct met ons verzamelgebied te maken: 'Die Sowjetische Post in Lettland 1939-1941' door M. Schmuely (1984 ; nr. 36. – p. 26-40). Er wordt een inventarisatie gegeven van de gebruikte stempels in deze periode. In het artikel zijn ook veel afbeeldingen opgenomen van brieven en kaarten, waarvan een groot aantal verzonden is naar Tel Aviv, de woonplaats van de auteur. Van dezelfde auteur verschijnt in nr. 38 een artikel over dezelfde periode, maar nu over Litouwen: 'Die Sowjetische Post in Litauen 1939-1941' (1985 ; nr. 38. – p. 53-65).

Ook in nummer 38 een aardig artikel over de postautomatisering in de jaren 80: 'Die Geschichte der Russischen Post' door T.T. Rutkowska (1985 ; nr. 38. – p. 23-40). Hiervoor werden eerst de luminescente vlakken/elementen op postzegels gebruikt en later de bekende postcodes. Begin 1971 werd een

start gemaakt met de 6-cijferige postcode, en in 1973 volgde de echte invoering.. De eerste drie cijfers gaven de 'Oblast' aan, het vierde cijfer 1 van de 10 zones in de oblast, het vijfde cijfer 1 van de 10 sectors van een zone en het zeste cifer gaf 1 van de postdienst-plaatsen. Voor het nummer staan ook twee of drie streepjes: de startmarkeringen.

V. Marcilger schrijft jaargang 1984 over de posttarieven in de tsarentijd: 'Die Postgebühren der Russische Reichspost ab 1858' (1984 ; nr. 35. – p. 25-29). In hetzelfde nummer schrijft Denis Vandervelde over de 'forwarding agents': 'Die Funktion der Expeditions-Agenten' (1984 ; nr. 35. – p. 8-24). Hij geeft ook een overzicht: een groot aantal van deze bemiddelaars, met plaats van vestiging, gemelde datum, naam en gebruikte route. Ook in de volgende nummer wordt aandacht besteed aan de 'Expeditionsagenten' en 'Vermittlungsbrieife' (194 ; nr. 36. – p. 3-9).

◀

Ruud van Wijnen

Of het nu gaat om postzegels of poststukken, de ware filatelist bestudeert zowel de voor- als achterkant.

Voor: de afbeelding, kleurverschillen, plaatfouten, stempels, de bestemming, het tarief....

Achter: de gom, het watermerk, plakker ?, aankomststempel, censuur, de afzender.....

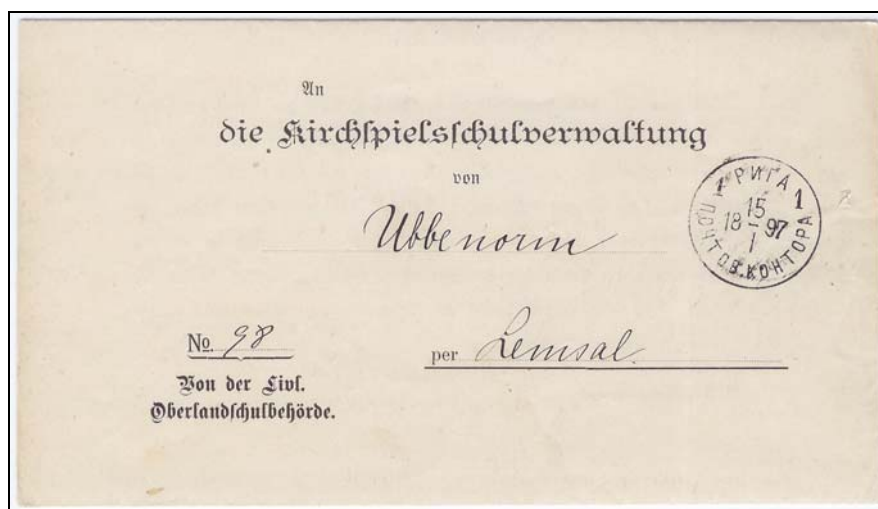
Er is echter nog een kant: de binnenkant. Daar is over het algemeen weinig filatelistisch te vinden, maar wel teksten die boeien omdat ze ons iets vertellen over de tijd waarin ze verstuurd werden.

Als eerste een circulaire uit 1897 (afb. 1)

Op of kort na 17 januari 1897 ontving het schoolbestuur van het kerspel Ubbenorm een circulaire van het hoofdbestuur van de Lijflandse platte-landscholen in Riga.

De aanhef is statig te noemen, ook door de opmaak ervan: "Circulair der Livländischen Oberlandschulbehörde an sämtliche Kirchspielschulverwaltungen in Livland".

De circulaire van 10 januari sluit aan op een eerdere van 22 november en verwijst naar een beschikking van de Minister van Volksvoorlichting. Die houdt in dat leraren en leraressen die ingezet worden bij de algemene volkstelling, indien noodzakelijk, vanaf het einde van de kerstvakantie tot 1 februari geen les hoeven te geven: "von der Arbeit in den Schulen zu befreien sind". Ook leraren die niet

beschikken over een "Lehrergehülfe" kunnen bij de volkstelling ingezet worden.

Een "Lehrergehülfe" zou wel eens een kwekeling met acte kunnen zijn geweest of, zoals we die tegenwoordig kennen, een onderwijsassistent. De kwekeling met acte is een begrip uit de jaren 30: afgestudeerde onderwijzers vonden geen baan door de

draconische bezuinigingen in die tijd, maar ze mochten wel onbezoldigd aan de slag. Zogenaamd om hun vakmanschap bij te houden of verder te ontwikkelen.

Een kwekeling bezocht de kweekschool, tegenwoordig heet dat een student van de pedagogische academie.

97. 101

Circular
der Livländischen Oberlandschulbehörde
an
sämmliche Kirchspielschulverwaltungen
in Livland.

Im Verfolge ihres Circulars d. d. 22. November pr. bringt die Oberlandschulbehörde hiermit zur Kenntniß der Kreislandschulbehörden und Kirchspielschulverwaltungen, daß, gemäß einer Verfügung des Herrn Ministers der Volksaufklärung, die an der allgemeinen Volkszählung betheiligten Lehrer und Lehrerinnen, erforderlichenfalles vom Schlusse der Weihnachtsferien an bis zum 1. Februar c. von der Arbeit in den Schulen zu befreien sind, und ferner, daß auch Lehrer, denen keine Lehrergehülfen zur Seite stehen, zur Theilnahme an der Volkszählung herangezogen werden können.

Riga, am 10. Januar 1897.

Für den Präses:

Generalsuperintendent **F. Hollmann.**

Secretair **M. v. Billebois.**

Völkerverteilung im besetzten Gebiet (1897)

Die nachstehenden Ziffern haben in der Zwischenzeit und vor allem durch den Krieg starke Veränderungen erfahren, die sich zurzeit ziffermäßig noch nicht feststellen lassen. Die von privater Seite ermittelten Ziffern weichen teilweise stark von den amtlichen Zählungen und untereinander ab.

Das Land Ober Ost 28

Russische Zählung vom 9. Februar (28. Januar) 1897	Bevölkerung der in das Verwaltungsgebiet Ober Ost aufgenommenen Teile der russischen Gouvernements										Gesamtes Verwaltungs- gebiet Ober Ost	
	Kurland		Kowno		Suwalki		Wilna		Grodno		Ins. gesamt	v. %
	Ins. gesamt	v. %	Ins. gesamt	v. %	Ins. gesamt	v. %	Ins. gesamt	v. %	Ins. gesamt	v. %		
Letten	433257	79,8	35188	2,3	74	0,0	292	0,0	155	0,0	468946	10,5
Litauer	10296	1,9	1019774	66,1	304602	52,3	212153	27,5	3490	0,3	1550315	34,4
Polen	7820	1,4	139618	9,1	134006	23,0	105595	13,7	147063	13,9	534102	11,5
Juden	25301	4,7	212028	13,7	59129	10,1	121397	15,7	190041	17,9	607896	13,5
Russen	14169	2,6	74545	4,8	26542	4,6	50625	6,6	112354	10,6	278235	6,2
Weißruthenen . .	759	0,1	37798	2,4	26567	4,6	276446	35,8	594497	56,0	936067	20,8
Deutsche	48126	8,9	21762	1,4	30485	5,2	3412	0,4	9201	0,9	112986	2,5
Andere	3070	0,6	3851	0,2	1508	0,2	2561	0,3	4649	0,4	15639	0,3
Zusammen (1897)	542778	100,0	1544564	100,0	582913	100,0	772481	100,0	1061450	100,0	4504186	100,0

Gebiet und Bevölkerung

455

Afb.2

"Russische Zählung vom 9. Februar (28. Januar) 1897".

En van het een kwam het ander.....

Enige nieuwsgierigheid naar de resultaten van de volkstelling had ik wel omdat bepaalde demografische gegevens een relatie hebben tot de postgeschiedenis, denk maar aan de verhouding van het percentage analfabeten in een bepaald gebied tot de hoeveelheid briefkaarten die vanaf de postkantoren in dat gebied werd verzonden. Maar aan internetspeurwerk had ik geen zin en bovendien valt er meer te ondernemen in het leven.

Zoals het speuren naar literatuur in relatie tot het Baltische gebied. Dat doende in Hannover bezorgde een boekhandelaar mij "Das Land Ober Ost", in 1917 uitgegeven in opdracht van de "Oberbefehlshabers Ost" met voorin foto's van de veldmaarschalken Von Hindenburg en prins Leopold von Bayern. Alleen al door het gebruikte lettertype is het niet een boek dat je graag ter hand neemt, maar achterin zijn allerhande statistische gegevens opgenomen. Bladerend viel mijn oog op "verdeling van de volkeren in het bezette gebied

(1897)". Jawel 1897.....de resultaten van de Russische volkstelling, met de opmerking dat de getallen ondertussen, en vooral door de oorlog, flink veranderd zijn en cijfermatig nog niet vast te stellen. Verder wijken van private zijde meegedeelde cijfers zowel onderling sterk van elkaar af als van de ambtelijke tellingen.

Joop van Heeswijk
Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Rossica **Najaar 2006, No. 147**

Een mooie uitvoering met enkele kleurenpagina's, een verschijnsel dat nu ook bij andere bladen te zien is, bijvoorbeeld bij de Griekenland-vereniging. Als lezer zoek ik uiteraard naar het "Baltische" in de bladen. Deze keer was er niets te vinden, maar wel weer zaken die boeiend zijn, zoals post uit de Winteroorlog USSR-Finland van 1939. Hier komen we – een kleinigheid tussen alle tabellen met legereenheden en zo - wat te weten over papiergebrek en de driehoeksbriefjes die militairen naar huis zonden. Het ene artikel inspireert tot het andere, zo zien we weer stukjes over veldpost WO1. Ivo Steyn schrijft over bekend gebied voor ons: post zonder zegels in de XIX eeuw. Er is een nieuw Zemstvoboek in het Russisch, dat naast lof ook kritiek krijgt omdat de auteurs onvoldoende contact hebben onderhouden met andere specialisten. En passant komt het Zemstvoboek van Bordewijk ook ter sprake, het wordt genoemd als snel vergeten. David Skipton verzorgde vertalingen van Kossov, (over driehoeksbriefjes van militairen) en van Vinokur (over krijgsgevangenenkampen in de tsarentijd met een aantal tabellen).

Rossica **Voorjaar 2007, No. 148**

Opnieuw een nummer met enkele kleurenpagina's. Ik noem de artikelen die mij opvielen. Polchaninov schrijft over post in kampen van displaced persons met aardige beelden van vreemde vogels alsmede van zijn eigen hardnekkige pogingen in DP kampen in Duitsland met zelf gedrukte zegels actief te zijn. Kugels schrijft over de post van Scandinavische vrijwilligers gedurende de Winteroorlog 1939-1940.

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

Lange aanvullingen op een eerder spoorwegartikel over Samara-Zlatoust van Levandovsky. Plaatfoutjes en het gebruikelijke Zemstvwerk komen aan bod, gevolgd door een lang prettig leesbaar artikel van David Skipton over de Russische censuur en douane, periode 1800 – 1910, met de nadruk op Odessa. Hij vertelt boeiend, ook over het belang van Odessa wegens de vele post van monniken van Athos, pelgrims en het feit dat Odessa hoofdstad was van de scheepvaartmaatschappij ROPiT. Myaskovsky geeft aan hoe je o.a. Denikin vervalsingen kunt onderscheiden: door onregelmatige afstanden in de arcering in het deel onder het wapenschild. De vervalsingen komen overigens niet vaak voor. Dit kenmerk herkennen wij, want bij de Estse driehoekzegel voor de "ijsvluchten" doet zich hetzelfde euvel voor.

Oh ja, Rossica verkoopt cd-roms met plaatsnaamlijsten van het Russische imperium, waaronder een "reverse" lijst. Handig als je stempels wilt determineren.

Olav Petri

The British Journal of **Russian Philately** **2006, 94-95**

Ook prachtig verzorgd, biedt dit nummer materiaal over cinderella's, allerlei spaarzegels, fietsbelastingzegels en zo die in de belangstelling schijnen te komen. Vele pagina's over een stad in China (Kalgan), maar ook een stuk van Graham Mark over in beslag genomen scheepspost uit WO1. Je kunt lezen hoe post uit Rusland naar Engeland reisde, eerst per trein naar Zweden, later via neutrale schepen vanaf de Noordzee niet via de Oostzee. En wanneer je denkt dat er niets Baltisch zal komen, volgt de verrassing, een artikel over brieven van het Noord-

westelijke leger. Inderdaad, op een enkele na allemaal filatelistisch, maar toch... Auteur is de bekende Alexander Epstein. Berdichevsky sluit af met een stuk over het gebruik van de zogenaamde hongerzegels van Rusland.

Olav Petri

Post-Rider 59

Droevig nieuws: ze redden het niet meer... Het teruglopend leden tal en de hoge leeftijd van degenen die het tijdschrift verzorgen, dwingen de vereniging na 30 succesvolle jaren tot stoppen. Nummer 60 zal nog verschijnen, verder worden alle rechten overgedragen aan Rossica. Post-Rider gaat verder als vriendenclub, handhaaft wel de site, de adressen, de contacten. Met dankzegging aan de vrienden in Canada en de wereld.

postrider@sympatico.ca

Henry Blum leverde een reisgids uit de jaren '20 voor de Transsiberische Spoorlijn met nadruk op de routes vanuit China. Leuk leesvoer. Ratners artikel over het gebruik van de Romanovzegels als muntgeld is nu vertaald in het Engels. Ercolini schrijft over de Russische posthoornzegels en komt met een lijst plaatsnamen. Ik zie ook Revel' passeren. Sovjet censuur in Roemenië, marinepost van de USSR, Azerbajdzjan en Armenië omlijsten een groot artikel over de verovering van Transkaspie in de XIX-e eeuw, de aanleg van een spoorlijn door de woestijn en het gebruik van wagonstempels. Voorzien van kaartjes, beeldende beschrijvingen. Wel een tikeltje chaotisch opgezet en dus soms verwarrend. En laat ik nou net een Russische zegeltje in mijn hand hebben met stempel Merv, een plaatsje boven Perzië, gelegen aan

deze spoorlijn. Janis Ozolins beschrijft een serie poststukken uit de Gulag met censuurmarkering. Soms met het woord kontrol, vaak in de vorm van allerlei soms primitieve stempels van bijv. een letter. Ik zal het blad missen, want de auteurs schreven vaak uitgebreid over onderwerpen waar je nooit iets over hoorde. De zeldzame stukken die ze toonden, maakten duidelijk dat ze vaak uit hun directe omgeving of eigen leven informatie aanreikten. Die generatie sterft helaas uit.

Olav Petri

Eesti Post, blad van de ArGe Estland im BDPH e.V. 2007, nummer 44

In deze aflevering het volgende. Allereerst Russische poststempels uit Estland met toevoeging (ca begin 20e eeuw) door G. Hutzler. Vervolgens een uitgebreid artikel over de 10 Mk zegel (Mi.nr 39A en 70) van de Weefster/Smidserie door P. Feustel (herbewerking van zijn studie). Daarna een interessant stuk (H. Vogt) en een artikel over de Baltische Universiteit te Pinnenberg door M.G. Heber. Een aanvulling op een artikel in Eesti Post nr 42 over telegrammen in Estland en voorstel voor een herindeling (J. Otsason). Een artikel van K. Kukk over de komst van de euro in het Baltikum. Een Ests treinstempel (K. Lukas). Valse telegramformulieren door M. Kromm. Nieuwe uitgaven in Estland (O. Benenson). H. Vogt bericht over het Estse geld. Vervolgens een overzicht van de in 2006 gebruikte stempels (FDC- en gelegenheidsstempels) door N. Ehrich.

Nieuwe aantekenstroken door O. Benenson. T. Berndt bericht over 75 jaar Estonia. Verder nog enkele losse artikelen. Afgesloten wordt met een boekbespreking, enige personele berichten en een literatuurlijst. Kortom ook deze keer weer een boeiende, lezenswaardige aflevering.

Joop van Heeswijk

Eesti Filatelist 2007, 40

De artikelen in deze aflevering zijn in het Ests gevolgd door uitgebreide Engelse vertalingen, alles gelardeerd met vele afbeeldingen en tabellen. Elmar Ojaste bericht over de posttarieven en frankeringen in Estland in 1991. Vervolgens een artikel van zijn hand over gereduceerde tarieven van de Estse Post 1991-2006. Dit is zeer informatief. Erik Sjögren geeft een uitgebreid overzicht van de eerste postzegels van Estland (bloemenmotief, Mi.nrs 1-4). Hier wordt nog eens goed uitgelegd hoe men de verschillende oplagen van elkaar kan onderscheiden, waarbij ook nog wordt verwezen naar de Lubi-ervalsingen. Een artikel van Kaljula Saare over de posthistorie van de provincie Viljandi (Viljandimaa), 1944-1964. Dit is een lang, heel leerzaam en boeiend artikel met vele afbeeldingen. Tot slot een artikel van Elmar Ojaste (helaas geen Engelse doch Zweedse vertaling) over het tragische lot van het postschip van Ulvö en Nargös in 1710, en een in memoriam voor Aadu Tammsaar in het Ests. Ook deze aflevering van Eesti Filatelist is weer beslist de moeite waard. De vereniging EFÜR verdient het om meer leden te krijgen.

Joop van Heeswijk

Lituania, Mitteilungsheft der Forschungsgemeinschaft Litauen im BDPH e.V. Juni 2007, Nr. 27

De omslag laat ook deze keer de nieuwe uitgaven zien, in kleur. Het tijdschrift opent met een artikel van Michael Wieneke over de Darius-Girenas brieven. Er wordt een verdeling in groepen gemaakt en er worden vele afbeeldingen getoond. Vytvautes Doniela heeft in dit nummer twee artikelen. Het eerste is een aanvulling op een eerder artikel over de geldoverschrijvingen, die in Litouwen rond 1924 werden ingevoerd. Het tweede artikel gaat over het Vilnius-gebied in de Ostland-periode. Prof. Klein schrijft weer een vervolg op zijn artikelenserie over de vervalsingen van de opdrukzegels van

Litouwen, o.a. aandacht voor de stempels van Vilnius in 1941.

Het moderne Litouwen komt in een aantal bijdragen van Bernhard Fels aan bod: port-betaald stempels, aante-kenstempels, frankeermachine-stempels, nieuwe uitgaven.

Rundbrief Nr. 5 der Forschungsgemeinschaft Litauen 2007-11-30

Als een aanvulling op het tijdschrift Lituania verschijnt geregeld deze digitale nieuwsbrief. De nieuwsbrief wordt per e-mail verzonden als Word en Pdf-bestand. Informatie bij de redacteur, Bernhard Fels:

bfels@t-online.de

De nieuwsbrief geeft informatie over nieuwe uitgaven en stempels met de afbeeldingen in kleur.

Phillit 2007/1 ; No. 43 en 2007/2 ; No. 44

In nummer 43 schrijft Justinas Sajauskas een verhaal naar aanleiding van een aantal familiefoto's, verzonden als kaart vanuit een Siberisch strafkamp. Verder is er aandacht voor de nieuwe uitgaven en de exposities.

Vytautas Valantinas schrijft in nummer 44 een groot artikel over de Darius-Girenas opdrukken, echt en vals. Ook vinden we in deze aflevering de nieuwe tarieven, ingevoerd per 1 september 2007.

Jan Kaptein